

Domnului VALER DORNEANU
PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE

În temeiul dispozițiilor art. 146 lit. a) din Constituție și ale art. 15 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, cu modificările și completările ulterioare, formulez următoarea

SESIZARE DE NECONSTITUȚIONALITATE

asupra

Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară

Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară a fost transmisă de către Parlament Președintelui României, în vederea promulgării la data de 22 iunie 2018. Prin modul în care a fost adoptată, precum și prin conținutul normativ, legea menționată contravine normelor și principiilor prevăzute la art. 1 alin. (3), (4) și (5), art. 16 alin. (1) și (2), art. 21 alin. (1) și (3), art. 24, art. 61, art. 64, art. 75, art. 124 alin. (2) și (3), art. 126 alin. (1) și art. 147 alin. (4) din Constituție, pentru motivele prezentate în cele ce urmează.

I. Aspecte extrinseci de neconstituționalitate. Încălcarea prevederilor art. 61 alin. (2) coroborate cu cele ale art. 75 din Constituție

Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară a fost adoptată cu încălcarea principiului bicameralismului. Acest principiu izvorăște din art. 61 alin. (2) și art. 75 din Constituție și a fost dezvoltat de Curtea Constituțională printr-o constantă jurisprudență (Decizia nr. 710/2009, Decizia nr. 413/2010, Decizia nr. 1.533/2011). În această jurisprudență, Curtea a stabilit două criterii esențiale (cumulative) pentru a se determina cazurile în care prin procedură legislativă se încalcă principiul bicameralismului: pe de o parte, existența unor deosebiri majore de conținut juridic între formele adoptate de cele două Camere ale Parlamentului și, pe de altă parte, existența unei configurații semnificativ diferite între formele adoptate de cele două Camere ale Parlamentului. Chiar dacă aplicarea acestui principiu nu poate deturna rolul de Cameră de reflecție a primei Camere sesizate (potrivit Deciziei nr. 1/2012), legiuitorul trebuie să țină cont de limitele impuse de principiul bicameralismului. În Decizia nr. 624/2016, Curtea a arătat că în Camera decizională se pot aduce modificări și completări propunerii legislative, dar Camera decizională „nu poate însă modifica substanțial obiectul de reglementare și configurația inițiativei legislative, cu consecința deturnării de la finalitatea urmărită de inițiator”.

Mai mult, prin Decizia nr. 62/2018, Curtea Constituțională a statuat că în analiza respectării acestui principiu „trebuie avut în vedere (a) scopul inițial al legii, în sensul de voință politică a autorilor propunerii legislative sau de filosofie, de concepție originară a actului normativ; (b) dacă există deosebiri majore, substanțiale, de conținut juridic între formele adoptate de cele două Camere ale Parlamentului; (c) dacă există o configurație semnificativ diferită între formele adoptate de cele două Camere ale Parlamentului”.

În privința primului element, din expunerea de motive a propunerii legislative și din forma inițiatorilor dezbătută de Senat rezultă că, propunerea a fost inițiată cu scopul punerii de acord a prevederilor Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, cu modificările și completările ulterioare, cu deciziile Curții Constituționale, Directivei (UE) 2016/243 a Parlamentului European

și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la un proces în cadrul procedurilor penale, Directivei 2014/42/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 3 aprilie 2014 privind înghețarea și confiscarea instrumentelor și produselor infracțiunilor săvârșite în Uniunea Europeană.

Așadar, având un scop precis determinat și limitat la punerea în acord a Codului de procedură penală cu un număr de 18 decizii ale Curții Constituționale sau cu prevederile celor două directive europene, expunerea de motive menționează necesitatea intervenției asupra unui număr de 35 de articole din Codul de procedură penală.

Față de forma inițiatorului care are un număr de 3 articole (art. I- III), primul dintre acestea având un număr de 110 puncte de modificare sau completare a dispozițiilor Codului de procedură penală, forma adoptată de Senat, în calitate de Cameră de reflecție are 4 articole (art. I- IV), primul dintre acestea având un număr de 259 de puncte de modificare a Codului de procedură penală, operând modificări substanțiale în raport cu intenția inițiatorului. De altfel, și titlul legii a fost modificat în urma noilor amendamente admise în Camera de reflecție, devenind: „Lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară”.

Atât forma adoptată de Senat, cât și forma adoptată de Camera Deputaților diferă de scopul inițial al legii. Dacă, potrivit expunerii de motive, scopul inițiatorilor era precis determinat și limitat la punerea în acord a Codului de procedură penală cu un număr de 18 decizii ale Curții Constituționale sau cu prevederile celor două directive europene, expunerea de motive menționează necesitatea intervenției asupra unui număr de 35 de articole din Codul de procedură penală, forma adoptată de Camera decizională intervine asupra a 199 de articole din Codul de procedură penală. Astfel, formele adoptate de cele două camere ale Parlamentului modifică aspecte neregăsite în forma inițiatorului precum: condițiile de punere în mișcare sau de exercitare a acțiunii penale (art. I pct. 11), condițiile de stingere a acțiunii penale (art. I pct. 12), condițiile de continuare a procesului penal la cererea suspectului sau a inculpatului (art. I pct. 13), dispoziții referitoare la renunțarea la pretențiile civile (art. I pct. 15), rezolvarea acțiunii civile în procesul penal (art. I pct. 16), eliminarea dispozițiilor referitoare la judecătorul de cameră preliminară, competența instanțelor (art. I pct. 19 - 24), condițiile pentru încheierea actelor pentru unele organe de constatare (art. I pct. 29), procedura de soluționare a abținerii sau recuzării procurorului (art. I pct. 36), drepturile persoanei vătămate (art. I pct. 40), drepturile inculpatului (art. I pct. 82), modalitatea de apreciere a probelor (art. I pct. 52), condițiile de consemnare a declarațiilor (art. I pct. 55), dispoziții referitoare la martori (art. I pct. 60, 63, 64), dispoziții referitoare la metode speciale de supraveghere sau cercetare (art. I pct. 68, 69, 72, 74, 77, 78, 80, 81, 83), dispoziții referitoare la conservarea datelor informatice (art. I pct. 88), dispoziții referitoare la percheziția domiciliară (art. I pct. 92, 93), condițiile percheziției corporale (art. I pct. 98), dispoziții referitoare la efectuarea expertizei (art. I pct. 104, 108), dispoziții referitoare la invocarea nulităților relative (art. I pct. 183), dispoziții privind rechizitoriul (art. I pct. 208, 209), dispoziții referitoare la plângerea împotriva actelor procurorului (art. I pct. 216), dispoziții privind participarea inculpatului la judecată și drepturile acestuia (art. I pct. 226), etc.

Așadar, după cum se poate observa, modificările realizate în cadrul procedurii derulate în cele două camere ale Parlamentului diferă într-un mod semnificativ de voința politică a autorilor propunerii legislative, motiv pentru care prin raportare la scopul inițial al legii, apreciem încălcarea principiului bicameralismului.

Prin raportare la cel de al doilea element, și anume, existența unor deosebiri majore, substanțiale, de conținut juridic între formele adoptate de cele două Camere ale Parlamentului, prin raportul Comisiei speciale comune a Camerei Deputaților și Senatului pentru sistematizarea, unificarea și asigurarea stabilității legislative în domeniul justiției, în cursul procedurii derulate la nivelul Camerei Deputaților au fost admise 327 de amendamente față de forma adoptată de Senat și au fost respinse alte 135 de amendamente. Printre amendamentele admise - ce reprezintă deosebiri majore,

substanțiale, de conținut juridic - menționăm: introducerea de noi cazuri în rândul celor pentru care organele judiciare trebuie să publice soluțiile (art. I pct. 4), modificarea momentului până la care partea responsabilă civilmente poate fi introdusă în procesul penal (art. I pct. 14), eliminarea sintagmei „indicii temeinice” din cazul care privea incompatibilitatea judecătorului (art. I pct. 30) și revenirea la forma în vigoare a legii, modificarea termenului până la care persoana vătămată are dreptul de a fi informată (art. I pct. 40), modificarea aspectelor referitoare la aprecierea probelor, sintagma „acuzăția a fost dovedită din toate probele administrate” fiind înlocuită cu „acuzăția a fost dovedită dincolo de orice îndoială” (art. I pct. 52), modificarea condițiilor de emitere a mandatului de percheziție domiciliară (art. I pct. 89), eliminarea modificării art. 185 din Codul de procedură penală referitor la condițiile dispunerii autopsiei medico-legale, modificarea condițiilor controlului judiciar (art. I pct. 121), modificarea condițiilor de luare a măsurilor asigurătorii în vederea confiscării speciale sau confiscării extinse (art. I pct. 154), modificarea condițiilor privind reducerea limitelor de pedeapsă (art. I pct. 189), precum și alte intervenții legislative operate pentru prima dată în Camera decizională, respectiv Camera Deputaților.

Aceste modificări realizate la nivelul Camerei Deputaților, concretizate într-un număr de 327 de amendamente admise, au condus la adoptarea unei forme a legii cu deosebiri substanțiale de conținut juridic față de forma Senatului, contrar celor dezvoltate în jurisprudența Curții Constituționale anterior amintită.

Cu privire la cel de al treilea element, respectiv existența unei configurații semnificativ diferite, pe de o parte între forma inițiatorului și formele adoptate de cele două Camere și, pe de altă parte, între formele adoptate de cele două Camere, observăm diferențe semnificative. Astfel, forma inițiatorului are un număr de 3 articole (art. I-III), primul dintre acestea având un număr de 110 puncte de modificare sau completare a dispozițiilor Codului de procedură penală. Formele adoptate de Senat și Camera Deputaților au 4 articole (art. I-IV), primul dintre acestea având un număr de 259, respectiv 266 de puncte de modificare a Codului de procedură penală, fiind introdus de asemenea art. III cu un cuprins de 3 puncte, care modifică și un alt act normativ, Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară. Observăm că modificările realizate în cele două camere ale Parlamentului sunt, din punct de vedere numeric, mai multe decât dublul celor avute în vedere de inițiatori și care priveau strict punerea textelor de lege în acord cu deciziile Curții Constituționale și cu Directiva UE 2016/343 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale, Directiva UE 2014/42 privind înghețarea și confiscarea instrumentelor și produselor infracțiunilor săvârșite în Uniunea Europeană, precum și Deciziilor Curții Europene a Drepturilor Omului.

Pe de altă parte, cu referire la formele adoptate de cele două Camere constatăm că în timp ce forma adoptată de Senat cuprinde patru articole (art. I-IV), primul având un număr de 259 de puncte de modificare, forma adoptată de Camera Deputaților a suferit un număr de 327 de amendamente, cuprinzând în final patru articole (art. I-IV), dintre care primul cu un număr de 266 de puncte de modificare a Codului de procedură penală. Dincolo de această configurație diferită, intervențiile legislative operate de fiecare dintre cele două Camere sunt mult mai consistente, fiind eliminate prevederi adoptate de Camera de reflecție și, deopotrivă, introduse noi prevederi care modifică dispozițiile procesual penale.

În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a reținut existența unei configurații semnificativ diferite chiar și în situația în care o propunere legislativă adoptată de camera de reflecție cuprindea un articol, iar forma adoptată de camera decizională cuprindea două articole (Decizia nr. 62/2018).

Prin raportare la aceste considerente, apreciem că legea adoptată de Parlament încalcă, prin modul său de adoptare, principiul bicameralismului prevăzut de art. 61 alin. (2) din Legea fundamentală, această încălcare atrăgând consecința neconstituționalității legii în ansamblul său.

II. Aspecte intrinseci de neconstituționalitate

1. Art. I pct. 4 încalcă prevederile art. 1 alin. (5) din Constituție

La art. I pct. 4 din legea criticată, la art. 4 din Codul de procedură penală se introduc șase noi alineate, alin. (3) – (8) cu următorul cuprins: „(3) În cursul urmăririi penale și al judecării cauzei sunt interzise comunicările publice, declarațiile publice precum și furnizarea de alte informații, direct sau indirect, provenind de la autorități publice referitoare la faptele și persoanele ce fac obiectul acestor proceduri. Persoanele din cadrul autorităților publice nu se pot referi la persoanele suspectate sau inculcate ca și cum acestea ar fi vinovate decât în cazul în care există o hotărâre definitivă de condamnare cu privire la acele fapte. (4) Prin excepție, în cursul urmăririi penale sau al judecării organele de urmărire penală sau instanța de judecată pot comunica public date despre procedurile penale care se desfășoară doar atunci când datele furnizate justifică un interes public prevăzut de lege sau acest lucru este necesar în interesul descoperirii și aflării adevărului în cauză. (5) Comunicările publice prevăzute la alin. (4) nu se pot referi la persoanele suspectate sau acuzate ca fiind vinovate de săvârșirea unei infracțiuni. (6) În cursul procesului penal este interzisă prezentarea publică a persoanelor suspectate de săvârșirea unor infracțiuni purtând cătușe sau alte mijloace de imobilizare sau afectate de alte modalități de natură a induce în percepția publică că acestea ar fi vinovate de săvârșirea unor infracțiuni. (7) Dacă organele judiciare au comunicat public date și informații privind începerea urmăririi penale, luarea unor măsuri preventive sau trimiterea în judecată a unei persoane, acestea au obligația să publice, în aceleași condiții, și soluțiile de clasare, renunțare la urmărire penală sau încetare a procesului penal, ori soluțiile de achitare, încetarea procesului penal sau restituire la parchet, pronunțate de către instanțele de judecată.

(8) Îndeplinirea obligației prevăzută la alin. (7) poate fi cerută de orice persoană interesată.”

Aceste modificări reprezintă o transpunere a dispozițiilor cuprinse în Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale.

Astfel, potrivit prevederilor Directivei din cuprinsul art. 4 având ca denumire „Referirile publice la vinovăție”: „(1) Statele membre iau măsurile necesare pentru a garanta că, atâta vreme cât vinovăția unei persoane suspectate sau acuzate nu a fost dovedită conform legii, declarațiile publice făcute de autoritățile publice și deciziile judiciare, altele decât cele referitoare la vinovăție, nu se referă la persoana respectivă ca fiind vinovată. Prin aceasta nu se aduce atingere actelor de urmărire penală care au drept scop dovedirea vinovăției persoanei suspectate sau acuzate și nici deciziilor preliminare cu caracter procedural care sunt luate de autoritățile judiciare sau de alte autorități competente și care se bazează pe suspiciuni sau probe incriminatoare. (2) Statele membre se asigură că sunt disponibile măsuri corespunzătoare în cazul unei încălcări a obligației prevăzute la alineatul (1) din prezentul articol de a nu se referi la persoane suspectate sau acuzate ca și cum ar fi vinovate, în conformitate cu prezenta directivă și, în special, cu articolul 10. (3) Obligația prevăzută la alineatul (1) de a nu se referi la persoane suspectate sau acuzate ca și cum ar fi vinovate nu împiedică autoritățile publice să difuzeze informații în mod public privind procedurile penale atunci când acest lucru este strict necesar din motive legate de ancheta penală sau în interes public.”

Considerăm că sintagma „furnizarea de alte informații, direct sau indirect, provenind de la autorități publice referitoare la faptele și persoanele ce fac obiectul acestor proceduri” cuprinsă în art. 4 alin. (3) este neclară și impredictibilă. Astfel, în lipsa unei reglementări clare și precise, se poate ajunge la situații în care activitatea altor organe judiciare sau a unor instituții cu atribuții în activitatea de verificare și control la instanțe și parchete să fie blocată, să fie lipsită de posibilitatea recunoscută, în prezent, de lege, de a solicita relații de la organele judiciare la care sunt în derulare proceduri judiciare (fie că sunt organe de urmărire penală, fie că sunt instanțe de judecată). Spre exemplu, se poate ajunge la situația ca activitatea Inspecției Judiciare din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii să fie blocată, în condițiile imposibilității de aplicare a prevederilor art. 73 alin. (4) din Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii, potrivit cărora „inspectorii judiciari pot solicita, în condițiile legii, inclusiv conducătorilor instanțelor sau parchetelor, orice informații, date, documente sau pot face orice verificări pe care le consideră necesare în vederea efectuării cercetării disciplinare ori a exercitării celorlalte atribuții prevăzute de lege sau regulamente”, având în vedere că unele proceduri de verificare prealabilă sau cercetare disciplinară se pot desfășura

simultan cu procedurile judiciare.

Potrivit art. 5 din aceeași directivă, având ca denumire marginală „Prezentarea persoanelor suspectate și acuzate”: „(1) Statele membre iau măsuri adecvate pentru a garanta că persoanele suspectate și acuzate nu sunt prezentate ca și cum ar fi vinovate, în fața instanței sau în mod public, prin utilizarea unor măsuri de constrângere fizică. (2) Alineatul (1) nu împiedică statele membre să aplice măsuri de constrângere fizică impuse de circumstanțele specifice cauzei, legate de securitate sau menite să împiedice persoanele suspectate sau acuzate să se sustragă sau să ia contact cu terțe persoane”. Acest articol a fost transpus în art. 4 alin. (6) din legea criticată, potrivit căruia „în cursul procesului penal este interzisă prezentarea publică a persoanelor suspectate de săvârșirea unor infracțiuni purtând cătușe sau alte mijloace de imobilizare sau afectate de alte modalități de natură a induce în percepția publică că acestea ar fi vinovate de săvârșirea unor infracțiuni”.

Sintagma „afectate de alte modalități de natură a induce în percepția publică că acestea ar fi vinovate de săvârșirea unor infracțiuni” nu este clară și previzibilă, având un caracter generic, abstract, dificil de interpretat și cu premise evidente de a conduce la aplicări diferite în practica judiciară.

Prin urmare, textul articolului în discuție încalcă standardele privind calitatea legilor referitoare la claritate, coerență și predictibilitate.

2. Articolul I punctul 5 din legea aflată la promulgare încalcă art. 1 alin. (5), art. 21 alin. (3), art. 131 alin. (1) și art. 132 alin. (1) din Constituție

La art. I pct. 5 din legea criticată, la art. 8 din Codul de procedură penală se introduce un nou alineat, alin. (2), cu următorul cuprins: „(2) Orice persoană are dreptul la un proces echitabil, la judecarea cauzei de un judecător imparțial și independent. Repartizarea tuturor cauzelor către judecători sau procurori se face aleatoriu.”

Textul în discuție încalcă art. 131 alin. (1) și art. 132 alin. (1) și art. 1 alin. (5) din Constituție, întrucât restrânge una dintre garanțiile importante ale procesului numai la faza de judecată și numai în ceea ce-l privește pe judecător. Or, garanția trebuie să guverneze și urmărirea penală, fază a procesului penal, nu doar faza de judecată, altfel se încalcă art. 21 alin. (3) din Constituție, care se referă la „proces” fără a restrânge garanția numai la faza de judecată. Imparțialitatea și independența sunt garanții ale procesului echitabil care trebuie să caracterizeze activitatea atât a judecătorilor, cât și a procurorilor; procurorul, în egală măsură, trebuie să fie imparțial (să strângă probe atât în defavoarea, cât favoarea și în celui acuzat - art. 5 Cod procedură penală, să formuleze în instanță concluzii de achitare atunci când probele nu susțin acuzația - art. 363 alin. (2) și (4) și independent. În concluzie, modul de redactare a textului încalcă art. 131 alin. (1) și art. 132 alin. (1) din Constituție.

În ceea ce privește teza a II-a referitoare la obligativitatea repartizării aleatorii a tuturor cauzelor către judecători sau procurori – considerăm că norma nu se corelează cu acele dispoziții din Codul de procedură penală ce instituie excepții de la repartizarea aleatorie (spre exemplu, în cazul trimiterii spre rejudecare, al disjungerii, al conexității, al repunerii pe rol a cauzei, cererile de îndreptare a erorilor materiale și cererile de completare sau lămurire a hotărârii).

Totodată, referitor la repartizarea aleatorie a cauzelor către procurori, legiuitorul ar fi trebuit să precizeze care este sistemul aleatoriu de repartizare a cauzelor, întrucât pentru parchete nu există un sistem informatic având acest scop; pe de altă parte, o repartizare aleatorie a cauzelor poate conduce la ignorarea specializării unui procuror într-o anumită materie (economică, informatică, criminalistică, pentru cauze cu minori și de familie, etc.), ceea ce nu este de natură a asigura scopul prevăzut de către legiuitor în conținutul tezei I, respectiv „dreptul la un proces echitabil”, fiind afectată operativitatea în desfășurarea urmăririi penale. O astfel de reglementare incompletă lipsește norma de claritate în aplicarea sa, fiind contrară exigențelor de calitate a legii instituite de art. 1 alin. (5) din legea fundamentală.

3. Art. I pct. 6 din legea supusă controlului de constituționalitate încalcă art. 1 alin. (5) și art. 24 alin. (1) din Constituție

La art. I pct. 6 din legea criticată, alin. (2) al art. 10 din Codul de procedură penală se modifică și va avea următorul cuprins: „(2) Organele de urmărire penală și instanțele de judecată sunt obligate să asigure subiecților procesuali principali și avocatului timpul necesar pregătirii apărării, care nu poate fi mai mic de 3 zile, cu excepția luării sau judecării măsurilor preventive, când termenul nu poate fi mai mic de 6 ore și înlesnirile necesare pregătirii apărării, prin punerea la dispoziție și comunicarea întregului material de urmărire penală în formă electronică.”

Norma este neclară și impredictibilă, întrucât deși stabilește termene minime concrete necesare exercitării unei apărări efective într-o cauză penală, obligatorii atât pentru organele de urmărire penală, cât și pentru instanțele de judecată, nu este indicat momentul de la care aceste termene încep să curgă. Începutul acestor termene poate varia, în funcție de momentul procesual în care începe exercitarea dreptului la apărare, respectiv „de la momentul încheierii contractului de asistență juridică”/„de la momentul sesizării instanței”/„de la momentul înregistrării cauzei la instanță”/„de la momentul comunicării citației”, etc.

Pentru o interpretare unitară a normelor procesual penale din cuprinsul art. 10 alin. (2) în forma preconizată pentru modificare, apreciem că se impune menționarea momentului de la care încep să curgă termenele, cu atât mai mult cu cât, potrivit dispozițiilor art. 10 alin. (5¹), în forma propusă la art. I pct. 9 „încălcarea drepturilor prevăzute la acest articol se sancționează cu nulitatea absolută a actelor efectuate cu nesocotirea acestora.” Dată fiind sancțiunea nerespectării termenelor stabilite prin art. 10 alin. (2) - nulitatea absolută a actelor efectuate cu nesocotirea acestora - se impune reglementarea completă a regimului acestor termene, cu prevederea momentului de la care acestea încep să curgă. În lipsa unei asemenea clarificări, sunt create premisele pentru o interpretare diferită, neunitară a normelor procesual penale, cu consecința unei practici judiciare diferite a organelor judiciare.

Totodată, dispoziția din art. 10 alin. (2) vine în contradicție, sub aspectul duratei celui din urmă termen, cu prevederile art. 94 alin. (7), care prevăd, în forma stabilită prin art. I pct. 48 din legea criticată: „în vederea pregătirii apărării, avocatul inculpatului are dreptul de a lua cunoștință de întreg materialul dosarului de urmărire penală în procedurile desfășurate în fața judecătorului de drepturi și libertăți privind măsurile privative sau restrictive de drepturi, la care avocatul participă. Judecarea cererilor privind măsurile preventive nu poate începe până la momentul la care avocatului nu i se asigură timpul necesar pregătirii apărării și numai după ce judecătorul se asigură că acesta a avut suficient timp pentru parcurgerea întregului material al dosarului de urmărire penală, dar nu mai puțin de 4 ore. Încălcarea acestui drept atrage nulitatea absolută a încheierii de dispunere a măsurii preventive.”

Astfel, sunt prevăzute termene diferite, de cel puțin 6 ore, respectiv de cel puțin 4 ore, în cuprinsul a două articole diferite - art. 10 alin. (2) și art. 94 alin. (7) - cu același obiectiv, respectiv pregătirea judecării cererilor privind măsurile preventive din perspectiva apărării, această evidentă contradicție conducând la imprecizia, lipsa de rigoare juridică și de claritate a dispozițiilor normative criticate.

În plus, neprecizarea momentelor de la care termenele stabilite de legiuitor încep să curgă face ca subiecții procesuali principali să se afle în imposibilitate de a-și adapta conduita și de a-și valorifica dreptul constituțional la apărare prevăzut de art. 24 din Constituție.

4. Art. I pct. 11 încalcă art. 1 alin. (5) din Constituție

La art. I pct. 11 din legea criticată se modifică art. 15 din Codul de procedură penală, în sensul că: „acțiunea penală se pune în mișcare și se exercită când există probe din care rezultă indicii temeinice că o persoană a săvârșit o infracțiune și nu există cazuri care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acesteia”, fiind înlocuită sintagma „presupunere rezonabilă” cu „indicii temeinice”.

În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului s-a subliniat importanța asigurării accesibilității și previzibilității legii, instituind și o serie de repere pe care legiuitorul trebuie să le aibă în vedere pentru asigurarea acestor exigențe. Astfel, în cauze precum „Sunday Times contra Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord”-1979, „Rekvenyi contra Ungariei”-1999, „Rotaru împotriva României”-2000, „Damman împotriva Elveției”-2005, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat că „nu poate fi considerată «lege» decât o normă enunțată cu suficientă precizie, pentru a permite individului să-și regleze conduita. Individul trebuie să fie în măsură să prevadă consecințele ce pot decurge dintr-un act determinat”; „o normă este previzibilă numai atunci când este redactată cu suficientă precizie, în așa fel încât să permită oricărei persoane - care, la nevoie poate apela la consultanță de specialitate - să își corecteze conduita”; „în special, o normă este previzibilă atunci când oferă o anume garanție contra atingerilor arbitrare ale puterii publice”.

Sub acest aspect, principiul securității juridice se corelează cu un alt principiu, dezvoltat în dreptul comunitar, și anume principiul încrederii legitime. Potrivit jurisprudenței Curții de Justiție a Comunităților Europene (de exemplu cauzele „Facini Dori v. Recre”, 1994, „Foto Frost v. Hauptzollamt Lübeck-Ost”, 1987), principiul încrederii legitime impune ca legislația să fie clară și predictibilă, unitară și coerentă.

Și în doctrină s-a afirmat, în același sens, că prima dintre condițiile ce asigură aplicabilitatea dreptului o constituie suficiența sa de definire, care vizează asigurarea rigorii atât în planul conceptualizării dreptului, a noțiunilor juridice, cât și în planul redactării actelor normative.

Însă, în conținutul normativ al legii deduse controlului de constituționalitate, legiuitorul operează cu termeni pe care nu îi definește.

Prin înlocuirea sintagmei în vigoare „presupunerea rezonabilă” cu sintagma „indicii temeinice”, legiuitorul nu dă dovadă de consecvență și nu are o viziune unitară în abordarea acestui criteriu.

Astfel, spre exemplu, nu au fost corelate condițiile de punere în mișcare a acțiunii penale cu condițiile impuse pentru începerea urmăririi penale, prevăzute la art. I pct. 194 cu referire la art. 305 alin. (3) Cod procedură penală, ce prevede că „trebuie să existe probe din care să rezulte că o anumită persoană a săvârșit fapta pentru care s-a început urmărirea penală.” Astfel, standardul de probațiune pentru dobândirea calității de suspect este mai ridicat decât cel de inculpat.

În concluzie, lipsa de rigoare a textului criticat afectează cele două principii, respectiv cel al securității juridice și cel al încrederii legitime în dispozițiile legii, ceea ce contravine art. I alin. (5) din Constituție.

5. Art. I pct. 14 încalcă art. 21 alin. (1) și art. 147 alin. (4) din Constituție

Art. I pct. 14 din legea criticată, modifică alin. (1) al art. 21, în sensul că: „Introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente poate avea loc, la cererea părții îndreptățite potrivit legii civile, până la începerea cercetării judecătorești.”

Norma contravine celor statuate prin Decizia nr. 257/2017, în care Curtea Constituțională a statuat că „posibilitatea persoanei vătămate, care s-a constituit parte civilă, de a solicita introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente „până la începerea cercetării judecătorești”, în orice fază procesuală, inclusiv după închiderea procedurii de cameră preliminară, este de natură a aduce atingere dreptului de acces liber la justiție al părții responsabile civilmente, consacrat de art. 21 din Legea fundamentală.”

Potrivit art. 21 alin. (1) din Constituție, „orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime”, alin. (2) al aceluiași articol stabilind că „nicio lege nu poate îngreuna exercitarea acestui drept”. Conform jurisprudenței instanței de control constituțional, în reglementarea exercitării acestui drept fundamental, legiuitorul are posibilitatea să impună anumite condiții de formă, ținând de natura și de exigențele administrării justiției, fără însă ca aceste condiționări să aducă atingere substanței dreptului sau să îl lipsească de efectivitate. Or, condiționarea dreptului de acces liber la justiție al părții responsabile civilmente de introducerea

acesteia în procesul penal în termenul reglementat de art. 21 alin. (1) din Codul de procedură penală, respectiv „până la începerea cercetării judecătorești”, are drept consecință lipsirea de efectivitate a dreptului acestei părți. Cu alte cuvinte, protecția oferită dreptului de acces la justiție al persoanei vătămate care s-a constituit parte civilă și care poate solicita introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente „până la începerea cercetării judecătorești” determină limitarea dreptului de acces liber la justiție al părții responsabile civilmente, în aceste condiții fiind necesar ca legiuitorul să facă apel la mijloace adecvate pentru ca această limitare să fie proporțională cu scopul urmărit, întrucât absolutizarea unuia dintre cele două drepturi - în condițiile în care sfera de manifestare a acestora este concomitentă - ar putea duce la afectarea substanței celuilalt drept”.

În acest sens, adoptarea unei soluții contrare jurisprudenței Curții Constituționale anterior amintită reprezintă o încălcare a art. 147 alin. (4) din Constituție, cu privire la efectul general obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale.

6. Art. 1 pct. 29 încalcă art. 1 alin. (4) și (5) din Constituție

Conform acestui punct, la articolul 61, alineatul (1) se modifică și va avea următorul cuprins: „Ori de câte ori există probe sau indicii temeinice cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, sunt obligate să întocmească un proces-verbal despre împrejurările constatate.”

Art. 61 are ca denumire marginală „Actele încheiate de unele organe de constatare”, reglementând – în forma în vigoare – obligația unor organe de constatare, altele decât cele judiciare – de a întocmi un proces-verbal „ori de câte ori există suspiciunea rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni”.

Aceste organe de constatare sunt: a) organele inspecțiilor de stat, ale altor organe de stat, cât și ale autorităților publice, instituțiilor publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracțiunile care constituie încălcări ale dispozițiilor și obligațiilor a căror respectare o controlează, potrivit legii; b) organele de control și cele de conducere ale autorităților administrației publice, ale altor autorități publice, instituții publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracțiunile săvârșite în legătură cu serviciul de către cei aflați în subordinea ori sub controlul lor; c) organele de ordine publică și siguranță națională, pentru infracțiunile constatate în timpul exercitării atribuțiilor prevăzute de lege.

În forma modificată, legiuitorul atribuie acestor organe non-judiciare competența de a aprecia asupra existenței unor „probe” sau temeinicia unor indicii cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, competență ce poate aparține exclusiv organelor judiciare, cu consecința încălcării principiului legalității care trebuie să guverneze procesul penal, consacrat de art. 1 alin. (5) din Constituție.

De asemenea, atribuirea unei competențe care aparține instanțelor judecătorești, unor organe non-judiciare reprezintă și o încălcare a principiului separației puterilor în stat, prevăzut de art. 1 alin. (4) din Legea fundamentală.

7. Art. 1 pct. 40 din legea supusă controlului încalcă art. 1 alin. (5), art. 16 alin. (1), art. 24 alin. (1) și art. 53 alin. (2) din Constituție

Acest punct, cu referire la art. 81 din Codul de procedură penală reglementează drepturile persoanei vătămate în cadrul procesului penal.

Astfel, la art. 81 alin. (1) lit. d) se modifică și va avea următorul cuprins: „d) dreptul de a fi informată, într-un termen de până la 1/2 din pedeapsa minimă stabilită pentru infracțiunea cercetată, cu privire la stadiul urmăririi penale, la adresa de pe teritoriul României, adresa de poștă electronică sau mesagerie electronică, comunicate de partea vătămată prin sesizarea adresată organului de urmărire penală”.

Modul în care este concepută exercitarea dreptului de la lit. d) de către persoana vătămată este unul lacunar, lipsit de claritate și precizie.

În primul rând, textul folosește sintagma „pedeapsă stabilită”, aceasta presupunând finalizarea procedurii penale, or în cazul urmăririi penale, sintagma corespunzătoare acestei faze a procesului penal este cea a „pedepsei prevăzute de lege” în contextul stabilirii termenului în care să se realizeze informarea persoanei vătămate; competența de a stabili o pedeapsă aparține exclusiv instanței de judecată.

În al doilea rând, legiuitorul nu a precizat care este „pedeapsă stabilită” în raport cu care se calculează acest termen pentru informare, în cazul unei pluralități de infracțiuni. În această situație devine neclar în raport cu care dintre pedepsele prevăzute de lege pentru infracțiunile cercetate se calculează termenul de informare a persoanei vătămate.

Față de cele de mai sus, apreciem că norma încalcă atât exigențele de calitate a legii prevăzute de art. 1 alin. (5) din Constituție, cât și dreptul la apărare prevăzut de art. 24 din Legea fundamentală.

Dintr-o altă perspectivă, această normă restrânge în mod nejustificat dreptul persoanei vătămate de a fi informată despre stadiul urmăririi penale, afectând însăși existența acestui drept, ceea ce contravine art. 53 alin. (2) din Constituție.

„De lege lata”, persoana vătămată trebuie informată „într-un termen rezonabil” (care se apreciază de la caz la caz la caz, în funcție de evoluția dosarului și de situația persoanei vătămate); conform modificării însă, organul de urmărire penală poate amâna informarea pentru un termen de până la jumătate din minimul pedepsei, fără vreun alt criteriu legal pentru o atare amânare; aceasta poate duce, în cauzele privind infracțiuni grave, unde sunt prevăzute pedepse mari, chiar la eludarea dreptului la informare a persoanei vătămate pe toată durata urmăririi penale (de exemplu, în cazurile în care urmărirea penală este complexă și de durată, textul permite ca victima unei infracțiuni de viol, tentativă de omor, lipsire de libertate în mod ilegal, trafic de persoane sau de minori ori a unei tâlhării în formă agravată, etc, să nu fie informată despre stadiul urmăririi penale pe tot parcursul acesteia).

Referirea la datele comunicate de către persoana vătămată prin „sesizarea” adresată organului de urmărire penală exclude de la beneficiul acestui drept categoria persoanelor vătămate din dosarele în care organul de urmărire penală nu a fost „sesizat” de acestea, ci s-a sesizat din oficiu ori a fost sesizat prin denunț.

Textul contravine astfel art. 53 alin. (2) din Constituție, pentru rațiuni similare celor de mai sus, precum și art. 16 alin. (1) din Constituție, operând o diferențiere nejustificată în cadrul aceleiași categorii, respectiv cea a persoanelor vătămate.

8. Art. I pct. 41 din legea criticată încalcă art. 21 alin. (3) și art. 131 alin. (1) din Constituție

Art. I pct. 41 introduce lit. b¹) la art. 83, ce prevede că inculpatul are „dreptul de a fi încunoștințat de data și ora efectuării actului de urmărire penală ori a audierii realizate de judecătorul de drepturi și libertăți.”

În urma acestei modificări, inculpatul va fi încunoștințat de data, ora și locul efectuării fiecărui act de urmărire penală și va putea participa la acestea. Astfel, toată activitatea de urmărire penală – inclusiv audierea părților vătămate, a părților civile, efectuarea unor percheziții sau alte acte – se va efectua în prezența inculpatului. Sunt contrazise astfel toate principiile elementare ale unei investigații penale prealabile judecății, transformându-se activitatea de urmărire penală într-o activitate publică și lipsită de orice confidențialitate. Spre exemplu, procurorul va trebui să încunoștințeze inculpatul despre faptul că va efectua o percheziție domiciliară la un alt inculpat sau la o altă persoană, fără a exista nicio garanție de păstrare a confidențialității.

În condițiile în care persoana vătămată sau partea civilă nu beneficiază de un drept similar norma contravine art. 21 alin. (3) din Constituție referitor la dreptul la un proces echitabil.

Prevederea criticată nu era necesară, în condițiile în care, în reglementarea actuală, avocatul suspectului/inculpatului poate participa la toate actele de urmărire penală, în aceleași condiții ca

avocatul părții civile, iar prin această reglementare devine mult mai dificilă obținerea de mărturii corespunzătoare adevărului din partea unor persoane care, deși nu se află în situațiile strict prevăzute de lege pentru acordarea unor măsuri de protecție, pot fi intimidată de prezența suspectului/inculpatului. Prin consecințele sale norma contravine art. 131 alin. (1) din Constituție potrivit căruia, în activitatea judiciară, Ministerul Public apără ordinea de drept, întrucât face mult mai dificilă, dacă nu chiar imposibilă sarcina procurorilor de a apăra ordinea de drept prin investigarea infracțiunilor comise.

În concluzie, textul se impune să fi examinat prin prisma încălcării dispozițiilor art. 21 alin. (3) și art. 131 alin. (1) din Constituție.

9. Art. I pct. 44 încalcă art. 1 alin. (5) din Constituție

Potrivit acestui punct, la art. 90 litera c) se modifică și va avea următorul cuprins: „c) în cursul judecării în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani.”

Potrivit art. 59 alin. (1) din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă, „Modificarea unui act normativ constă în schimbarea expresă a textului unora sau mai multor articole ori alineate ale acestuia și în redarea lor într-o nouă formulare”. Dat fiind faptul că nu există nicio deosebire între reglementarea actuală, cuprinsă în art. 90 lit. c) și cea preconizată în legea de modificare, adoptare unei modificări identice cu textul modificat încalcă normele de tehnică legislativă și implicit art. 1 alin. (5) din Constituție.

10. Art. I pct. 47 încalcă art. 1 alin. (5), art. 21 alin. (1), (2) și (3), precum și art. 124 alin. (2) din Constituție

Potrivit acestui punct, la art. 92, alin. (2) și (7) se modifică și vor avea următorul cuprins: „(2) Avocatul suspectului sau inculpatului poate solicita să fie încunoștințat de data și ora efectuării actului de urmărire penală ori a audierii realizate de judecătorul de drepturi și libertăți. Încunoștințarea se face prin notificare telefonică, fax, e-mail sau prin alte asemenea mijloace. Suspectul sau inculpatul poate participa la efectuarea oricărui act de urmărire penală sau la orice audiere, la solicitarea acestuia. În cazul în care martorii sau subiecții procesuali consideră că au motive de temere în legătură cu aceste împrejurări pot solicita, potrivit legii, procurorului sau judecătorului statut de persoană amenințată sau protejată, după caz, atât în faza de urmărire penală cât și de judecată”.

Modificarea importantă preconizată prin acest articol vizează inserarea tezei a III-a, privind posibilitatea recunoscută suspectului sau inculpatului de a participa la efectuarea oricărui act de urmărire penală sau audiere, la solicitarea acestuia.

Apreciem că prin această soluție legislativă sunt încălcate prevederile art. 21 alin. (1), (2) și (3) din Constituție, potrivit cărora „(1) Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime. (2) Nici o lege nu poate îngreui exercitarea acestui drept. (3) Părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil”.

Prin posibilitatea unilaterală recunoscută suspectului sau inculpatului de a participa la efectuarea oricărui act de urmărire penală sau audiere, la solicitarea acestuia, este îngreuit în mod indirect dreptul persoanei vătămate/al părții vătămate de a participa la procedurile judiciare, care, în aceste condiții, poate opta să renunțe la orice drept procesual pentru acest considerent, fiind consacrat dreptul suspectului sau inculpatului, fără niciun fel de restricție, de a asista, inclusiv la ascultarea acesteia. Ca atare, în condițiile în care părțile nu au drepturi proporționale, apreciem că prin modificarea preconizată este încălcat principiul egalității armelor, garanție a dreptului la un proces echitabil, prevăzut de art. 21 alin. (3) din Constituție. De asemenea, apreciem că sunt încălcate și prevederile art. 124 alin. (2) din Legea fundamentală, potrivit căruia „justiția este unică, imparțială și egală pentru toți”.

Ascultarea persoanei vătămate/părții vătămate/martorilor în acuzare, în asemenea condiții, se poate

transforma într-o veritabilă confruntare cu suspectul/inculpatul. Această nouă concepție a legiuitorului este inserată în cuprinsul art. 92 Cod procedură penală, care are ca denumire marginală „Drepturile avocatului suspectului sau inculpatului”, drepturile suspectului sau ale inculpatului fiind reglementate în cuprinsul altor texte de lege, respectiv în conținutul art. 78 și respectiv, art. 83 Cod procedură penală.

Art. 83 a fost supus modificărilor inițiate de către legiuitor, fiind introdusă după litera b) o nouă literă, b¹) care reglementează noul drept al inculpatului, respectiv acela „de a fi încunoștințat de data și ora efectuării actului de urmărire penală ori a audierii realizate de judecătorul de drepturi și libertăți. Încunoștințarea se face prin notificare telefonică, fax, e-mail sau prin alte asemenea mijloace, încheindu-se în acest sens un proces-verbal. Absența sa nu împiedică efectuarea actului.”

Dincolo de faptul că noul drept al inculpatului de a participa la efectuarea oricărui act de urmărire penală sau audiere, la solicitarea acestuia, se impunea a fi reglementat în conținutul textelor de lege destinate reglementării drepturilor suspectului sau inculpatului, consacrarea acestui drept neagă indirect, caracterul necontradictoriu al urmăririi penale. Astfel, prin art. 285 alin. (2) Cod procedură penală se consacră caracterul nepublic al procedurii din cursul urmăririi penale, text asupra căruia legiuitorul nu a intervenit.

Legea stabilește doar în sarcina avocatului, prin dispozițiile art. 94 alin. (5) (nemodificat) obligația de a păstra confidențialitatea sau secretul datelor și actelor de care a luat cunoștință cu ocazia consultării dosarului, această obligație nefiind impusă prin lege suspectului sau inculpatului, prin participarea acestuia la efectuarea oricărui act de urmărire penală ori audiere fiind pus în pericol grav caracterul nepublic al urmăririi penale.

Mai mult, nu trebuie omis faptul că în Codul de procedură penală este reglementată „confruntarea”, în cuprinsul Titlului IV „Probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii”, respectiv în art. 131 (nemodificat) ce permite atât organului de urmărire penală, cât și instanței de judecată, să folosească acest mijloc de probă, dacă acesta este necesar pentru lămurirea cauzei, și numai atunci „când se constată că există contradicții între declarațiile persoanelor audiate în aceeași cauză”. Potrivit alin. (2) al acestui text de lege, „persoanele confruntate sunt audiate cu privire la faptele și împrejurările în privința cărora declarațiile date anterior se contrazic”.

Astfel, legiuitorul a statuat că ascultarea persoanelor din aceeași cauză nu se realizează în același timp decât după ascultarea acestora separată și doar asupra chestiunilor punctuale cu privire la care apar contradicții, toate acestea fiind supuse scopului esențial al procesului penal, și anume cel al lămuririi cauzei sub toate aspectele.

Astfel de contradicții în cuprinsul aceluiași act normativ lipsesc norma de previzibilitate, aducându-se atingere cerințelor de calitate a legii prevăzute de art. 1 alin. (5) din Legea fundamentală.

Mai mult, acordarea beneficiului unor instituții speciale de protecție a victimelor infracțiunii/martorilor, implică trecerea unor intervale importante de timp și alocarea unor resurse umane ori financiare suplimentare, ceea ce poate conduce la epuizarea termenului introdus prin art. 305 alin. (1¹) din legea criticată.

11. Art. I pct. 49 din legea supusă controlului de constituționalitate încalcă art. 1 alin. (2) și alin. (5), art. 124 alin. (3), art. 126 alin. (1) din Constituție

La art. I pct. 49, la art. 97 se introduce un nou alineat, alin. (4), cu următorul cuprins: „Pentru a putea servi la pronunțarea unei soluții de trimitere în judecată, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei, mijloacele de probă prevăzute la alin. (2) lit. f) trebuie să poată fi verificate din punct de vedere al legalității obținerii lor și expertizate, în vederea stabilirii realității ori veridicității acestora.”

Textul nu are un caracter suficient de clar și previzibil, fiind încălcat principiul securității raporturilor juridice. Nu este prevăzut suficient de clar ce activități ar trebui să desfășoare organele judiciare pentru verificarea legalității obținerii mijlocului de probă, dacă este obligatorie expertiza,

ce gen de expertiză, condițiile în care trebuie realizată expertizarea, etc.

De asemenea, norma este neclară și impredictibilă și cu privire la domeniul de aplicare: procedeul probator al expertizei nu este aplicabil oricărui mijloc de probă, astfel că nu se poate stabili cum se vor putea utiliza mijloacele de probă permise de lege, atunci când natura lor nu permite „expertizarea”; apoi, termenul „expertizate”, în lipsa unui obiectiv concret, a unui criteriu, nu permite identificarea acelor aspecte care să fie supuse verificării.

Textul este contrar și principiului general al legalității cu referire specială la administrarea probelor, întrucât permite concluzia că numai mijloacele de probă de la lit. f) trebuie verificate sub aspectul legalității obținerii lor, când, în realitate, toate mijloacele de probă trebuie să fie supuse acelorași exigențe, încălcarea acestora fiind sancționată cu nulitatea absolută, potrivit art. 102 alin. (2) din Codul de procedură penală (art. I pct. 51).

Introducerea acestor „dispoziții prin care se sancționează cu nulitatea absolută orice încălcare a normelor de procedură privitoare la administrarea probelor, indiferent de importanța încălcării, de motivul care a determinat-o sau de valoarea intrinsecă a probei administrate” se ignoră „principiul independenței judecătorilor, prevăzut de art. 124 alin. (3) din Constituție, se elimină nu numai dreptul judecătorului de a aprecia dacă într-o situație concretă s-a adus o vătămare esențială a drepturilor procesuale ale părților, care să justifice neluarea în considerare a mijlocului de probă, dar și posibilitatea de a stabili valoarea acestuia și, implicit, de a stabili adevărul în cauză. Se încalcă astfel principiul aflării adevărului, adică dreptul la un proces echitabil al părții interesate în luarea în considerare a tuturor probelor administrate care contribuie la aflarea adevărului, și principiul dreptății, consacrat de art. 1 alin. (2) din Constituție ca o valoare supremă a statului de drept. Astfel, reglementarea criticată nu distinge între neregularitatea de formă a obținerii mijloacelor de probă și nelegalitatea procedurii de obținere a acestora, între efectele vătămătoare grave care nu pot fi înlăturate altfel decât prin anularea mijlocului de probă și nelegalitățile cu consecințe neînsemnate și care pot fi remediate, și între conținutul probator important pentru aflarea și stabilirea adevărului și conținutul probator ne semnificativ, ceea ce este de esența determinării valorii probatorii a mijloacelor de probă. Iată că acestea sunt dovezi suficiente care, printr-un formalism dăunător stabilirii adevărului și realizării dreptății ca valoare supremă prevăzută de art. 1 din Legea fundamentală, consacră un text superficial și imprecis formulat.” (Decizia Curții Constituționale nr. 54/2009).

Potrivit art. 172 din Codul de procedură penală, în vigoare și nemodificat, expertiza se dispune pentru lămurirea unor fapte sau împrejurări în vederea aflării adevărului și, astfel cum a statuat Curtea Constituțională în Decizia nr. 59/2009, „nu poate avea drept scop stabilirea de către expert a legalității obținerii mijloacelor de probă. A accepta o astfel de posibilitate echivalează cu accesul nelimitat la dreptul de a contesta legalitatea tuturor mijloacelor de probă administrate într-o cauză. Pe cale de consecință, s-ar aduce grave prejudicii dreptului la soluționarea cauzei într-un termen rezonabil ca o componentă a dreptului la un proces echitabil, procurorul sau judecătorul fiind obligat, în detrimentul îmfăptuirii actului de justiție, să administreze uneori inutil astfel de probe cu efect dirimant asupra procesului penal”.

Pe de altă parte, astfel cum a statuat și Curtea Constituțională în decizia anterioară, expertiza este un mijloc de probă. „Cu toate acestea, prin instituirea caracterului obligatoriu al efectuării sale cu un obiectiv prestabilit, îi este conferită o valoare peremptorie de o forță superioară celorlalte probe administrate într-o cauză. Prin definiție, expertiza este o cercetare efectuată, la cerere, de o persoană care posedă cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu, asupra unei probleme din acel domeniu. Or, în domeniul aplicării legii într-o cauză dedusă judecății, inclusiv în ceea ce privește legalitatea administrării mijloacelor de probă, expert este însuși judecătorul cauzei, care, în virtutea pregătirii sale profesionale și a statutului său de independență, are competența de a decide cu privire la raporturile juridice deduse judecății, a mijloacelor de probă administrate și a normelor juridice aplicabile. Din această perspectivă, textul de lege analizat, prin care se prevede că evaluarea legalității unui mijloc de probă poate fi făcută de către o altă autoritate decât judecătorul cauzei, în

primă instanță sau în căile de atac, contravine principiului independenței judecătorilor”.

Așa fiind, Curtea a conchis că este „inadmisibil să se consacre ideea unui transfer de autoritate a deciziei de la organul de urmărire penală ori instanța de judecată la expert, cu atât mai mult cu cât sarcina administrării probelor, condiționată de caracterul concludent și util al acestora, revine (...) primilor. Aceasta deoarece s-ar leza principiul constituțional al separației puterilor în stat, judecătorul sau procurorul fiind ținut să se conformeze unui *status quo* legal sau ilegal, așa cum a fost stabilit de expert. Or, de vreme ce, potrivit art. 126 alin. (1) și art. 124 alin. (3) din Legea fundamentală, „Justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege” și „Judecătorii sunt independenți și se supun numai legii”, nu poate fi primită reglementarea care conferă expertului, auxiliar al justiției ori martor științific, după unele opinii, prerogativa dispoziției. În acest sens a statuat Curtea Constituțională cu prilejul pronunțării Deciziei nr. 742 din 24 iunie 2008, reținând în esență că, în cadrul democrației constituționale, este nepermisă atribuirea competenței șefului unei unități de poliție să decidă cu privire la o propunere formulată de către judecător sau de procuror.” *Mutatis mutandis*, aceste argumente sunt valabile și în prezenta critică de neconstituționalitate.

12. Art. I pct. 52 încalcă art. 1 alin. (4) și (5), precum și art. 124 alin. (1) și (3) din Constituție

La acest punct, art. 103 alin. (2) și alin. (3) se modifică și vor avea următorul cuprins: „(2) În luarea deciziei asupra existenței infracțiunii și a vinovăției inculpatului instanța hotărăște motivat, cu trimitere la toate probele evaluate. Condamnarea se dispune doar atunci când instanța are convingerea că acuzația a fost dovedită dincolo de orice îndoială. (3) Hotărârea de condamnare, de aplicare a unei măsuri educative de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei nu se poate întemeia în măsură determinantă pe declarațiile investigatorului, ale colaboratorilor ori ale martorilor protejați. De asemenea, aceasta nu se poate întemeia pe declarațiile inculpaților din acea cauză, ale martorilor care beneficiază de exonerare de răspundere pentru faptele denunțate sau pe declarațiile celor care beneficiază de dispoziții legale de favoare pentru declarațiile date în fața organelor judiciare, dacă aceste probe nu se coroborează și cu altele, administrate legal în cauză. Hotărârea de condamnare, de aplicare a unei măsuri educative, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei nu se poate întemeia în nicio măsură pe refuzul de a da declarații al inculpatului.”

Apreciem că prevederile art. 103 alin. (2) încalcă art. 124 alin. (1) din Constituție referitor la înfăptuirea justiției. Prin adoptarea criteriului absolut „dincolo de orice îndoială” se extinde standardul de evaluare a probelor administrate de la o „îndoială rațională” permisă de actuala reglementare („dincolo de orice îndoială rezonabilă”) la o îndoială nerațională, acesta fiind singurul tip de îndoială care nu este acoperit de standardul din reglementarea activă în prezent.

Cu privire la sintagma „dincolo de orice dubiu rezonabil”, Curtea Constituțională a statuat că „aceasta conferă procedurii penale un caracter echitabil, deoarece, pe lângă faptul că, potrivit art. 4 alin. (2) din Codul de procedură penală, orice îndoială în formarea convingerii organelor judiciare se interpretează în favoarea suspectului/inculpatului, principiul liberei aprecieri a probelor nefiind unul absolut, ci unul mărginit de existența unor mijloace compensatorii care să asigure existența unui echilibru suficient între acuzare și apărare. În acest sens prin Hotărârea din 15 decembrie 2011, pronunțată în Cauza Al-Khawaja și Tahery împotriva Regatului Unit (paragrafele 131, 134 și 147), Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că, în cazul în care mărturia neverificată depusă de un martor se coroborează cu alte mijloace de probă, aprecierea caracterului său determinant depinde de forța probatorie a celorlalte mijloace de probă. În fapt, termenul „determinant (ă)” trebuie interpretat într-un sens restrâns, ca desemnând o probă de asemenea relevanță sau importanță încât este în măsură să determine soluția cauzei. Așa fiind, s-a concluzionat că, atunci când o declarație relatată reprezintă proba exclusivă sau determinantă împotriva acuzatului, admiterea sa ca mijloc de probă nu implică automat încălcarea art. 6 par. 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. În același timp, atunci când o condamnare se bazează exclusiv sau în mod determinant pe mărturiile martorilor care nu se înfățișează în instanță, Curtea trebuie să supună

procedura celei mai riguroase examinări. Din cauza riscurilor inerente admiterii probelor de acest tip, instanța europeană a stabilit că în fiecare dintre cauze trebuie să existe suficiente elemente de contrabalansare care să ofere posibilitatea ca o condamnare să se bazeze pe o astfel de probă numai dacă aceasta este suficient de fiabilă ținând seama de importanța ei în cauză.

Cât privește conceptul de îndoială rezonabilă, prin aceeași decizie (par. 42), Curtea a constatat că acesta este tot de sorginte jurisprudențial-europeană, înțelesul fiind regăsit, de exemplu, în Hotărârea din 11 iulie 2006, pronunțată în Cauza Boicenco împotriva Republicii Moldova (par. 104), potrivit căreia standardul de probă „dincolo de un dubiu rezonabil” permite deducerea sa și din coexistența unor concluzii suficient de întemeiate, clare și concordante sau a unor prezumții de fapt similare și incontestabile.”

Distinct de cele arătate, Curtea a reținut că „standardul probei dincolo de orice îndoială rezonabilă își are originea în modul de reglementare a sistemului probator, referitor la care doctrina identifică două orientări majore: cea a capacității probelor de a convinge, respectiv de a conduce la formarea convingerii intime a judecătorului aflat în situația de a soluționa o cauză penală, orientare specifică sistemului de drept continental, și cea a capacității probelor de a demonstra vinovăția, dincolo de orice îndoială rezonabilă, specifică sistemului de drept anglo-saxon și jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului.

Din analiza sistematică a întregului Cod de procedură penală rezultă înlocuirea de către legiuitor în cuprinsul noii reglementări a orientării specifice dreptului continental, bazată pe formarea convingerii intime a judecătorului, care a existat în Codul de procedură penală din 1968, cu cea de-a doua orientare, preluată în legislația românească din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (...)

Așadar, judecătorul trebuie convins „dincolo de orice dubiu rezonabil” de către procuror sau de către părți, el neavând sarcina de a administra probe pentru aflarea adevărului, așa cum se întâmpla sub imperiul vechiului cod, decât în mod subsidiar pentru formarea convingerii sale, astfel cum rezultă din prevederile art. 100 alin. (2) din Codul de procedură penală.

Preluarea în sistemul continental a standardului probei dincolo de orice îndoială rezonabilă, specific sistemelor adversariale, este rezultatul tendinței de obiectivizare a standardului convingerii intime a judecătorului care, în esența sa, presupune un grad apreciabil de subiectivitate. Acest standard poate fi pe deplin înțeles doar prin raportare la standardul *in dubio pro reo*, care, la rândul său, constituie o garanție a prezumției de nevinovăție și reflectă modul în care principiul aflării adevărului, consacrat la art. 5 din Codul de procedură penală, este aplicat în materia probațiunii. El se referă la aceea că, în măsura în care dovezile administrate pentru susținerea vinovăției celui acuzat conțin o informație îndoielnică tocmai cu privire la vinovăția făptuitorului, în legătură cu fapta imputată, instanțele judecătorești nu își pot forma o convingere care să se constituie într-o certitudine și, de aceea, ele trebuie să concluzioneze în sensul nevinovăției acuzatului și să îl achite.

Această modificare de viziune a fost pusă de legiuitor în acord cu modificarea textului privind sarcina probei, care prevede că aceasta aparține, în special, procurorului, iar, în acțiunea civilă, părții civile sau, după caz, procurorului, care exercită acțiunea civilă, în cazul în care persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă, potrivit art. 99 alin. (1) din Codul de procedură penală.

Așa fiind, standardul probei dincolo de orice îndoială rezonabilă din cuprinsul dispozițiilor art. 396 alin. (2) din Codul de procedură penală constituie o garanție procesuală a aflării adevărului și, implicit, a dreptului la un proces echitabil. De asemenea, acest standard asigură respectarea prezumției de nevinovăție până la momentul asumării de către judecător a convingerii cu privire la vinovăția inculpatului, dincolo de orice îndoială rezonabilă, asumare concretizată prin pronunțarea hotărârii judecătorești de condamnare” (Decizia Curții Constituționale nr. 47/2016).

În mod suplimentar, apreciem că sintagma utilizată în alin. (3) al art. 103, „în măsură determinantă” nu îndeplinește cerințele privind claritatea și previzibilitatea legii, în sensul art. 1 alin. (5) din

Constituție, reprezentând totodată o încălcare a art. 1 alin. (4) din Legea fundamentală, prin încălcarea principiului separației și echilibrului puterilor în stat, legiuitorul fiind cel care stabilește și impune judecătorului proporția pe care trebuie să o aibă anumite probe în procesul complex al deliberării, al coroborării probelor și al aprecierii puterii doveditoare a acestora.

De asemenea, dispozițiile art. 103 alin. (3), încalcă și prevederile art. 124 alin. (3) din Constituție, potrivit cărora „judecătorii sunt independenți și se supun numai legii”, reprezentând o încălcare a independenței judecătorilor în realizarea procesului complex de coroborare și apreciere a probelor administrate în cauzele penale, acesta fiind îngrădit de „cuantificarea” valorii unor probe în raport cu altele, impusă de către legiuitor, marja de apreciere subiectivă a judecătorului, inerentă oricărui proces de deliberare, fiind eliminată.

De altfel, dispozițiile alin. (1) al art. 103, menținute, potrivit cărora „probele nu au o valoare dinainte stabilită prin lege” contrazic prevederile din alin. (3) al aceluiași articol, care impune „măsuri determinante” în aprecierea valorii anumitor probe. În concluzie, aceste modificări constituie o încălcare a principiului liberei aprecieri a probelor, încalcă dreptul la un proces echitabil, constituie o imixtiune a legiuitorului în activitatea judecătorului și încalcă principiul separației și echilibrului puterilor în stat.

13. Art. I pct. 56 și 57 din legea supusă controlului de constituționalitate încalcă art. 1 alin. (5) din Constituție

Potrivit art. I pct. 56, la articolul 110, după alineatul (1) se introduce un nou alineat, alin. (1¹), cu următorul cuprins: „Declarațiile suspectului sau inculpatului vor fi înregistrate, la cerere, cu mijloace tehnice audio și puse integral la dispoziția apărării.”

Potrivit art. I pct. 57, la articolul 110, alineatul (5) se modifică și va avea următorul cuprins: „În cursul urmăririi penale, audierea suspectului sau inculpatului de către procuror se înregistrează cu mijloace tehnice audio sau audio-video.”

Din examinarea celor două modificări preconizate, constatăm existența unor paralelisme legislative, care afectează calitatea și precizia reglementării, nefiind de natură a lămuri intenția legiuitorului cu privire la obligativitatea sau nu a înregistrării declarațiilor suspectului sau inculpatului, concluzia putând fi aceea că în cursul întregului proces penal, înregistrarea acestor declarații se realizează la cerere și, doar în cursul urmăririi penale, înregistrarea este imperativă.

14. Art. I pct. 70 din legea criticată încalcă prevederile 1 alin. (5) și art. 131 alin. (1) din Constituție

Art. I pct. 70 din legea criticată cu referire la art. 139 alin. (3) prevede: „Înregistrările prevăzute în prezentul capitol, efectuate de părți și de subiecții procesuali principali, constituie mijloace de probă când privesc propriile convorbiri sau comunicări pe care le-au purtat cu terții.”

Prin această modalitate se elimină un mijloc de probă important, fiind încălcat art. 131 alin. (1) din Constituție privind ordinea de drept și interesele generale ale societății. Prin limitarea înregistrărilor efectuate doar de părți și subiecți procesuali principali, sunt excluse înregistrările efectuate de persoane, altele decât cele expres și limitativ prevăzute de lege. Spre exemplu, dacă o persoană filmează momentul în care o persoană primește un folos necuvenit, acea filmare nu va putea fi folosită ca probă, pentru că filmarea nu este realizată de către una din părțile din dosar.

De asemenea, sintagma „înregistrări de pe camere de supraveghere” este neclară: legea nu prevede categoria „camere de supraveghere”, în schimb există o multitudine de dispozitive prevăzute cu camere de luat vederi, despre care, din conținutul textului, nu se poate stabili dacă au sau nu natura celor vizate de această normă.

Renunțarea la condiția de legalitate prevăzută de textul actual este de natură să coboare standardul de protecție: simplul fapt al efectuării unei înregistrări într-un loc public nu îi conferă legalitate. Spre exemplu, sub imperiul legii actuale, o convorbire privată, chiar purtată într-un loc public nu

poate fi interceptată de un organ judiciar decât în condițiile prevăzute de art. 139 alin. (1).

În concluzie, modificarea contravine atât art. 131 alin. (1) cât și art. art. 1 alin. (5) din Constituție.

15. Art. I pct. 72 din legea supusă controlului de constituționalitate încalcă art. 1 alin. (4) și (5), precum și art. 131 alin. (1) din Constituție

Potrivit acestui punct art. 140 alin. (2) se modifică și va avea următorul cuprins: „Cererea formulată de procuror trebuie să cuprindă: indicarea măsurilor de supraveghere tehnică care se solicită a fi dispuse, numele sau alte date de identificare a persoanei împotriva căreia se dispune măsura, dacă sunt cunoscute, indicarea probelor ori a datelor din care rezultă săvârșirea unei infracțiuni pentru care se poate dispune măsura, indicarea faptei și a încadrării juridice, iar, în cazul măsurii supravegherii video, audio sau prin fotografiere, dacă se solicită și încuviințarea ca organele de urmărire penală să pătrundă în spații private indicate pentru a activa sau a dezactiva mijloacele tehnice ce urmează a fi folosite pentru executarea măsurii supravegherii tehnice, motivarea caracterului proporțional și subsidiar al măsurii. Procurorul trebuie să înainteze dosarul judecătorului de drepturi și libertăți.”

Prevederile sus-menționate se referă strict la activitatea din cursul urmăririi penale, desfășurată de către procuror, astfel că utilizarea sintagmei „indicarea probelor ori a datelor din care rezultă săvârșirea unei infracțiuni” nu respectă viziunea nouă a legiuitorului și scopul activității reglementate, acela de strângere a probelor atât în acuzare, cât și în apărare. În forma modificată, această sintagmă poate caracteriza doar activitatea unei instanțe de judecată, care conchide în mod exclusiv asupra „săvârșirii infracțiunii”, în faza de urmărire penală, legiuitorul folosind în mod constant, în noua formă, sintagma „probe sau indicii temeinice privind săvârșirea unei infracțiuni”, pentru a înlocui forma în vigoare, respectiv aceea de „suspiciune rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni”.

Înlocuirea sintagmei „suspiciune rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni” cu „indicarea probelor ori a datelor din care rezultă săvârșirea unei infracțiuni” presupune o concluzie care nu poate aparține decât unei instanțe de judecată, după administrarea tuturor probelor, după terminarea cercetării judecătorești, ceea ce contravine principiului separației puterilor în stat reglementat de art. 1 alin. (4) din Legea fundamentală.

În plus, în condițiile în care în conținutul celorlalte reglementări din cuprinsul aceluiași capitol este folosită în mod constant sintagma „există probe sau indicii temeinice cu privire la săvârșirea unei infracțiuni” (art. 146¹ alin. (1), lit. a); art. 147 alin. (1), lit. a); art. 148 alin. (1), lit. a); art. 150 alin. (1), lit. a); art. 152 alin. (1), lit. a); art. 154, alin. (1); art. 159 alin. (14), lit. b), etc.) contradicțiile cu această prevedere lipsesc norma de claritate și previzibilitate, contrar art. 1 alin. (5) din Constituție, în componenta privind calitatea legii.

Mai mult, prin folosirea sintagmei „indicarea probelor ori a datelor din care rezultă săvârșirea unei infracțiuni” este afectat și rolul Ministerului Public limitându-i-se posibilitatea de a-și îndeplini misiunea dată de legiuitorul constituant, aceea de a apăra ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor.

16. Art. I pct. 73 din legea criticată încalcă art. 1 alin. (5) și art. 131 alin. (1) din Constituție

La art. I pct. 73 din legea criticată se introduce alin. (4¹) la art. 143. În conținutul acestuia, teza a IV-a prevede că: „(...) În cazul în care, pe parcursul derulării activității de interceptare sau înregistrare a convorbirilor, comunicărilor sau conversațiilor rezultă indiciile săvârșirii și a altor infracțiuni, poate fi cerută completarea mandatului și cu privire la acele infracțiuni. Convorbirile, comunicările sau conversațiile interceptate și înregistrate, pot fi folosite numai pentru probarea faptei ce formează obiectul cercetării ori contribuie la identificarea ori localizarea persoanelor pentru care s-a solicitat autorizarea de la judecătorul de drepturi și libertăți.”

Modificarea realizată constituie o imixtiune în competența organului de urmărire penală și aduce atingere atribuțiilor procurorilor consacrate prin art. 131 din Constituție și art. 8 Cod procedură

penală referitoare la constatarea la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni. În același timp, sunt încălcate exigențele constituționale de claritate și previzibilitate a legii, în condițiile în care se face referire la o procedură de completare a mandatului care nu este reglementată nicăieri în cuprinsul actului normativ.

De asemenea, imposibilitatea folosirii înregistrărilor pentru dovedirea altor infracțiuni poate aduce atingere principiului legalității procesului penal, întrucât organele judiciare nu pot folosi probe administrate în mod legal pentru a stabili existența unei infracțiuni, indiferent de gravitatea acesteia.

Prevederile referitoare la completarea mandatului nu acoperă aceste ipoteze, având în vedere că textul nu prevede care este organul judiciar poate solicita completarea, care este termenul în care poate formula solicitarea, care este instanța competentă să se pronunțe asupra solicitării, în ce termen și în ce condiții procesuale ori dacă solicitarea poate fi formulată și după soluționarea cauzei, dacă datele referitoare la săvârșirea noii infracțiuni au fost obținute ulterior acestui moment.

17. Art. I pct. 74 din legea criticată încalcă prevederile art. 1 alin. (5) și art. 26 alin. (1) din Constituție

Potrivit punctului criticat cu referire la alin. (1) și (2) ale art. 145: „(1) După încetarea măsurii de supraveghere tehnică, procurorul informează, în scris, în cel mult 10 zile, pe fiecare subiect al unui mandat, precum și pe toate persoanele care au fost supravegheate tehnic în legătură cu subiectul mandatului și care nu au avut nicio calitate în cadrul urmăririi penale și pe orice persoană independent de calitatea avută de aceasta în cadrul urmăririi penale, despre măsura de supraveghere tehnică ce a fost luată în privința sa. (2) După momentul informării, persoana supravegheată are dreptul de a lua cunoștință, la cerere, de conținutul proceselor-verbale în care sunt consemnate activitățile de supraveghere tehnică efectuate. De asemenea, procurorul trebuie să asigure, la cerere, ascultarea integrală a convorbirilor, comunicărilor sau conversațiilor ori vizionarea imaginilor rezultate din activitatea de supraveghere tehnică.”

Noua reglementare stabilește obligativitatea de a comunica și de a permite tuturor persoanelor care au fost înregistrate incidental, chiar dacă nu au calitate procesuală, să aibă acces la înregistrări, această măsură fiind de natură a încălca în mod direct principiul confidențialității urmăririi penale.

Prin această reglementare se instituie drepturi procesuale pentru persoane care nu au nici o calitate procesuală într-o procedură judiciară în curs, precum dreptul de a asculta propriile interceptări și de a viziona înregistrările.

În același timp, se observă o imprecizie a formulării „toate persoanele care au fost supravegheate tehnic în legătură cu subiectul mandatului și care nu au avut nicio calitate în cadrul urmăririi penale și pe orice persoană independent de calitatea avută de aceasta în cadrul urmăririi penale.”

Această dispoziție poate deveni imposibil de aplicat în practică în situația în care nu este posibilă identificarea terților, întrucât aceștia utilizează cartele PrePay.

Modificarea art. 145 alin. (2) în sensul că procurorul trebuie să asigure, la cerere, ascultarea integrală a convorbirilor, comunicărilor sau conversațiilor ori vizionarea imaginilor rezultate din activitatea de supraveghere tehnică, poate aduce atingere dreptului la viață intimă, familială și privată a altor persoane, consacrat de art. 26 alin. (1) din Constituție.

18. Art. I pct. 76 din legea criticată încalcă prevederile art. 15 alin. (2) din Constituție

Art. I pct. 76 din legea criticată introduce un nou articol, art. 145¹, care la alin. (4) stabilește că: „Dacă din datele și informațiile obținute în baza mandatelor de supraveghere tehnică rezultă probe sau indicii temeinice cu privire la săvârșirea unei alte infracțiuni decât cele prevăzute la alin. (2), datele și informațiile se înaintează procurorului, care poate proceda potrivit art. 140 și 141, care se aplică în mod corespunzător.”

Norma încalcă principiul constituțional al activității legii, în condițiile în care prevede că interceptările obținute în baza unor mandate de siguranță națională și administrate deja ca probe în

dosarele în curs nu mai pot fi utilizate ca urmare a intrării în vigoare a legii noi. Conform art. 15 alin. (2) din Constituție, legea dispune numai pentru viitor, iar singura excepție de la acest principiu o reprezintă legea penală mai favorabilă.

O lege nouă nu poate, așadar, exclude folosirea unor mijloace de probă administrate cu respectarea legii în vigoare la îndeplinirea actului procesual. Pe de altă parte, dispozițiile art. 145¹ alin. (1) Cod procedură penală, care limitează folosirea ca probe a interceptărilor obținute în baza unor mandate de siguranță națională, poate aduce atingere principiului legalității procesului penal, având în vedere că exclude posibilitatea dovedirii unor infracțiuni grave, precum faptele săvârșite cu violență.

19. Art. I pct. 89 din legea criticată încalcă art. 1 alin. (5) din Constituție

Potrivit acestui punct, la art. 158 alin. (2), literele a) și b) se modifică și vor avea următorul cuprins: „a) descrierea locului unde urmează a se efectua percheziția, iar dacă sunt probe sau indicii temeinice privind existența sau posibilitatea transferării probelor, datelor sau persoanelor căutate în locuri învecinate, descrierea acestor locuri; b) indicarea elementelor de fapt ori a datelor din care rezultă probe sau indicii temeinice;”

Se constată o contradicție a conținutului modificărilor legislative în materia percheziției, prin menținerea art. 157 alin. (1) în forma actuală și modificarea doar a art. 158 alin. (1) și alin. (2) lit. a), sub aspectul folosirii, în cuprinsul celui dintâi text de lege, a sintagmei „dacă există o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni”, pentru ca, prin modificările preconizate la art. 158, să se introducă sintagma „probe sau indicii temeinice”.

Astfel de contradicții regăsite la nivelul dispozițiilor aceleiași instituții conduc la o încălcare a cerințelor de calitate a legii impuse de art. 1 alin. (5) din Constituție.

Apreciem că pentru o legiferare clară și precisă, impusă de cerința de calitate a legii prin prevederile art. 1 alin. (5) din Constituție, se impune adoptarea unei viziuni și opinii unitare cu privire fie la menținerea actualei reglementări în privința existenței unei „suspiciuni rezonabile de săvârșire a unei infracțiuni”, fie la adoptarea în mod unitar a concepției, existente și anterior, privind necesitatea existenței unor „probe sau indicii temeinice privind săvârșirea unei infracțiuni”.

20. Art. I pct. 99 încalcă art. 1 alin. (5) din Constituție

La art. I pct. 99 din legea criticată se introduce un nou alineat, alin. (15¹) la art. 168, cu următorul cuprins: „(15¹) Datele obținute dintr-un sistem informatic sau dintr-un sistem de stocare a datelor informatice care nu au legătură cu infracțiunea pentru care se efectuează urmărirea penală și pentru care a fost autorizată percheziția în acea cauză se șterg definitiv din copiile efectuate în baza alin. (9) și nu pot fi folosite în alte cauze penale și pentru dovedirea altor fapte, pentru care nu există mandat de percheziție. În cazul în care, pe parcursul percheziționării sistemului de stocare a datelor informatice, se descoperă indicii din care rezultă suspiciuni de săvârșire a altor fapte penale, se poate solicita mandat de percheziție informatică și în legătură cu acele fapte sau persoane.”

Textul alin. (15¹) este neclar, întrucât se referă la un mandat de percheziție obținut ulterior, fără ca legea să prevadă și să reglementeze o atare instituție – mandatul „ulterior” – și nici procedura de solicitare și de obținere a unui atare mandat, ceea ce contravine standardelor privind calitatea legii, impuse de art. 1 alin. (5) din Constituție și consacrate în jurisprudența Curții Constituționale.

21. Art. I pct. 104 - 105 și pct. 112 din legea criticată încalcă art. 1 alin. (5) din Constituție

Art. 172, alin. (4) se modifică și va avea următorul cuprins: „Expertiza se efectuează de către experți autorizați sau recunoscuți din țară sau din străinătate”.

De asemenea, la art. 172, după alin. (8) se introduce un nou alineat, alin. (8¹), cu următorul cuprins: „Participarea nemijlocită a experților independenți autorizați, observațiile acestora față de obiectivele expertizei, materialele de expertizat, metodele utilizate, analizele efectuate și concluziile se consemnează în raportul de expertiză al experților desemnați, în obiecțiuni sau într-un raport de

expertiză independent.”

Totodată, la pct. 112 din legea criticată se modifică art. 178 alin. (5): „În situația în care expertiza a fost efectuată în lipsa părților ori a subiecților procesuali principali, aceștia sau avocatul lor sunt încunoștințați cu privire la întocmirea raportului de expertiză și cu privire la dreptul la studierea și contestarea raportului, precum și alegerea unui expert parte care să întocmească obiecțiuni la raportul organelor judiciare.”

Modificările preconizate în materia expertizei, prin dispozițiile art. 172 alin. (4) și (8¹), precum și ale art. 178 alin. (5) generează incoerențe incompatibile cu exigențele art. 1 alin. (5) din Constituție, prin diversitatea terminologiei utilizate și lipsa de reglementare a unor termeni nou introduși, fără explicații ori reglementări suplimentare, care să permită înțelegerea și o aplicare unitară de către organele judiciare a acestor noi dispoziții.

În concret, prin dispozițiile art. 172 alin. (4) Cod procedură penală, se prevede că expertiza se efectuează de către „experți autorizați sau recunoscuți”; ultimul termen utilizat, „recunoscuți” este utilizat de către legiuitor în mod cu totul izolat în întreaga reglementare în materia expertizei, nefiind stabilite criteriile „recunoașterii” și nici condițiile în care organele judiciare pot desemna un expert „recunoscut”, dar neautorizat.

De asemenea, prevederile art. 178 alin. (5) Cod procedură penală fac referire la alegerea unui „expert parte”, noțiune care, de asemenea, nu este folosită în reglementarea în materie, nu este explicată, neputându-se stabili cu claritate, în mod unitar și neechivoc, care este statutul unui asemenea expert.

22. Art. I pct. 121 din legea supusă controlului de constituționalitate încalcă prevederile art. 1 alin. (5) din Constituție

În noua redactare, art. 211 din Codul de procedură penală prevede că: „(1) În cursul urmăririi penale, procurorul poate dispune luarea măsurii controlului judiciar față de inculpat, pe o perioadă de cel mult 30 de zile care poate fi prelungit cu cel mult 150 de zile, dacă această măsură preventivă este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1). (2) Instanța de judecată, în cursul judecării, poate dispune luarea măsurii controlului judiciar față de inculpat, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (1) pe o perioadă de cel mult 30 de zile care poate fi prelungit cu cel mult 150 de zile.”

În contradicție cu aceste modificări, art. 215¹ alin. (1) și (6) Cod procedură penală (nemodificat), prevede posibilitatea luării măsurii controlului judiciar de către procuror pe o durată de cel mult 60 de zile, fiind prevăzut, totodată, că durata măsurii controlului judiciar nu poate să depășească un an, dacă pedeapsa prevăzută de lege este amenda sau închisoarea de cel mult 5 ani, respectiv 2 ani, dacă pedeapsa prevăzută de lege este detențiunea pe viață sau închisoarea mai mare de 5 ani.

În ceea ce privește instanța de judecată, art. 211 alin. (2) Cod procedură penală, astfel cum a fost modificat, prevede că în cursul judecării, instanța poate dispune luarea măsurii controlului judiciar față de inculpat, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (1) pe o perioadă de cel mult 30 de zile care poate fi prelungit cu cel mult 150 de zile.

În același timp, în contradicție cu prevederile menționate, art. 215¹ alin. (7) prevede că în cursul judecării, durata totală a controlului judiciar nu poate depăși un termen rezonabil și, în toate cazurile, nu poate depăși 5 ani de la momentul trimiterii în judecată.

În aceste condiții, contradicțiile evidențiate anterior creează imprevizibilitate, textele de lege prezentând serioase carențe privind calitatea, întrucât nu permit stabilirea precisă a intenției legiuitorului sub aspectul duratei termenelor reglementate, pentru a asigura o corectă aplicare a prevederilor privind luarea, prelungirea ori durata totală a acestei măsuri preventive.

23. Art. I pct. 183 din legea criticată încalcă art. 1 alin. (5) din Constituție

Art. 282 alin. (2) se modifică și va avea următorul cuprins: „(2) Nulitatea relativă poate fi invocată

de procuror, suspect, inculpat, celelalte părți sau persoana vătămată, atunci când există un interes procesual propriu în respectarea dispoziției legale încălcate, precum și din oficiu, de către judecătorul de drepturi și libertăți și instanța de judecată.”

Prin stabilirea acestui regim juridic al nulității relative, legiuitorul, în fapt, nu a mai respectat nici un criteriu de delimitare între nulitatea absolută și cea relativă, instituind obligația invocării nulității relative și de către judecătorul de drepturi și libertăți și instanța de judecată.

Codul de procedură penală a prevăzut, sub sancțiunea nulității, unele dispoziții care reglementează desfășurarea procesului penal, încălcările fiind sancționate prin instituirea unor nulități, fie absolute, fie relative.

În modificările preconizate se menține această concepție în ceea ce privește natura nulității ce intervine în cazul încălcării dispozițiilor procesual penale, aceasta putând fi absolută sau relativă, fiecare având regim propriu de invocare, descris în cuprinsul art. 281 (având denumire marginală „nulitățile absolute”) și art. 282 (având ca denumire marginală „nulitățile relative”).

Astfel, potrivit art. 281 alin. (2) Cod procedură penală, nemodificat, nulitatea absolută se constată din oficiu sau la cerere. Prin modificarea art. 282 alin. (2) – care reglementează nulitatea relativă – se statuează că aceasta „poate fi invocată de procuror, suspect, inculpat, celelalte părți sau persoana vătămată, atunci când există un interes procesual propriu în respectarea dispoziției legale încălcate, precum și din oficiu, de către judecătorul de drepturi și libertăți și instanța de judecată.”

Sub aspectul celui în drept să solicite constatarea nulității relative, legiuitorul a creat egalitate între nulitatea absolută și cea relativă, ambele putând fi invocate la cerere de către părți, dar și din oficiu, de către judecătorul de drepturi și libertăți și instanța de judecată.

O caracteristică distinctivă a nulității relative în raport cu nulitatea absolută era aceea că putea fi invocată numai de către partea care a suferit vătămarea prin încălcarea legii.

În jurisprudența Curții Constituționale s-a statuat că o asemenea reglementare, „împreună cu dispozițiile anterioare prin care se instituie nulitatea absolută a mijloacelor de probă și a actelor procesuale obținute cu nerespectarea strictă a dispozițiilor legale, nu disting între cele două tipuri de nulități după cum vătămarea produsă poate fi înlăturată numai prin anularea actului procesual ori vătămarea este de formă sau neînsemnată, putând fi remediată de instanță sau de procuror. Nulitatea se constată printr-o hotărâre judecătorească, la cererea unei părți vătămate, în cadrul unor dezbateri contradictorii, prin administrare de probe și cu dreptul de a apela la controlul judiciar prin căile de atac instituite de lege. Nici rezoluția procurorului, nici încheierea instanței nu pot constata nulitatea unor mijloace de probă, care, deși pot avea anumite imperfecțiuni și pot fi obținute fără respectarea strictă a regulilor specifice, sunt esențiale sub aspectul conținutului probator. Numai instanțele judecătorești, urmând o procedură specifică, pot constata nulitatea unor asemenea acte juridice ce pot fi și mijloace de probă. Procesul deliberării judecătorului sau procurorului implică analiza critică și comparativă a probelor administrate și exclude procesul de anulare a unor mijloace de probă sau scoaterea de la dosar a acestora prin eludarea controlului judiciar și a procesului de apreciere a acestora.” (Decizia Curții Constituționale nr. 59/2009).

24. Art. I pct. 188 din legea criticată încalcă prevederile art. 16 alin. (1) și (2), precum și ale art. 21 alin. (3) din Constituție

Potrivit art. 2871, nou introdus, având ca denumire marginală „Trimiterea în format electronic a unor acte”, „Rechizitoriul, precum și orice alt act de sesizare a instanței sau a judecătorului de drepturi și libertăți se trimit acestora de către procuror și în format electronic.”

Aceste prevederi nu se corelează cu cele de la art. I pct. 6, potrivit cărora „Organele de urmărire penală și instanțele de judecată sunt obligate să asigure subiecților procesuali principali și avocatului timpul necesar pregătirii apărării, care nu poate fi mai mic de 3 zile, cu excepția luării sau judecării măsurilor preventive, când termenul nu poate fi mai mic de 6 ore și înlesnirile necesare pregătirii apărării, prin punerea la dispoziție și comunicarea întregului material de urmărire

penală în formă electronică.”

Apreciem că dispozițiile art. 2871 Cod procedură penală încalcă prevederile art. 16 alin. (1) și (2) din Constituție privind egalitatea în drepturi, în virtutea cărora nimeni nu este mai presus de lege, dat fiind că se creează un privilegiu în favoarea avocatului inculpatului, căruia i se va comunica „întregul material de urmărire penală în formă electronică”, în timp ce instanței de judecată i se comunică în format electronic, potrivit noului text de lege din art. 2871, doar actul de sesizare.

Pe de altă parte, această nouă prevedere nu este de natură a ușura activitatea instanței de judecată și lipsește de finalitate intenția legiuitorului ca întreaga activitate de judecată să se desfășoare în condițiile existenței unui „dosar electronic complet”, care să poată fi accesat în egală măsură de către toți participanții la un proces penal.

Din perspectiva celorlalte părți, această prevedere încalcă și dispozițiile art. 21 alin. (3) din Constituție, potrivit cărora „părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil”.

Prin instituirea dreptului de a accesa în format electronic întregul dosar de urmărire penală doar în favoarea apărării inculpatului se încalcă principiul „egalității armelor”, garanție a dreptului părților la un proces echitabil.

25. Art. 1 pct. 190 din legea dedusă controlului de constituționalitate încalcă prevederile art. 1 alin. (5), precum și ale art. 131 alin. (3) din Constituție

Punctul supus criticii de neconstituționalitate are ca obiect art. 292, care se modifică și va avea următorul cuprins: „Sesizarea din oficiu: (1) Organul de urmărire penală se sesizează din oficiu dacă află că s-a săvârșit o infracțiune pe orice altă cale decât cele prevăzute la art. 289 - 291 și încheie un proces-verbal în acest sens. Organul de urmărire penală va indica în mod concret, în procesul-verbal, condițiile în care a aflat despre săvârșirea infracțiunii. (2) După sesizarea din oficiu, organul de urmărire penală înregistrează procesul verbal în evidențele sale și repartizează aleatoriu dosarul astfel format unui procuror.”

Apreciem că aceste dispoziții încalcă prevederile art. 131 alin. (3) precum și prevederile art. 1 alin. (5) din Constituție, în ceea ce privește calitatea legii, pentru următoarele considerente:

Potrivit prevederilor art. 131 alin. (3) din Constituție, parchetele funcționează pe lângă instanțele de judecată, conduc și supraveghează activitatea de cercetare penală a poliției judiciare, în condițiile legii.

Organele de urmărire penală sunt prevăzute, strict, expres și limitativ în art. 55 Cod de procedură penală, ca fiind: a) procurorul; b) organele de cercetare penală ale poliției judiciare; c) organele de cercetare penală speciale.

Prin noul conținut normativ al art. 292 Cod procedură penală se ajunge la o răsturnare a ierarhiei constituționale, în sensul că un organ de cercetare penală, care se sesizează din oficiu, repartizează „aleatoriu” cauza unui procuror, deși acesta din urmă, potrivit art. 55 alin. (3) lit. a), nu doar efectuează, ci și supraveghează efectuarea urmăririi penale.

Cu alte cuvinte, se ajunge astfel la situația ca un organ de cercetare penală, a cărui activitate este supravegheată de către procuror, să dispună asupra repartizării unei cauze către un procuror sau altul, pe criterii „aleatorii”, răsturnând întreaga construcție fundamentală și legală asupra ierarhiei în desfășurarea activității de urmărire penală.

Subliniem că prin Decizia nr. 588/2017, Curtea Constituțională a reținut că, potrivit jurisprudenței sale referitoare la art. 1 alin. (5) din Constituție, una dintre cerințele principiului respectării legilor vizează calitatea actelor normative (Decizia nr. 1/2014, par. 225). Totodată, Curtea a constatat că, de principiu, orice act normativ trebuie să îndeplinească anumite condiții calitative, printre acestea numărându-se previzibilitatea, ceea ce presupune că acesta trebuie să fie suficient de clar și precis pentru a putea fi aplicat; astfel, formularea cu o precizie suficientă a actului normativ permite

persoanelor interesate - care pot apela, la nevoie, la sfatul unui specialist - să prevadă într-o măsură rezonabilă, în circumstanțele speței, consecințele care pot rezulta dintr-un act determinat. Desigur, poate să fie dificil să se redacteze legi de o precizie totală și o anumită suplețe poate chiar să se dovedească de dorit, suplețe care nu afectează însă previzibilitatea legii (Decizia nr. 903/2010, Decizia nr. 743/2011, Decizia nr. 1/2012 și Decizia nr. 447/2013).

De asemenea, Curtea a mai statuat că o dispoziție legală trebuie să fie precisă, neechivocă, să instituie norme clare, previzibile și accesibile, a căror aplicare să nu permită arbitrariul sau abuzul. Norma juridică trebuie să reglementeze în mod unitar, uniform, să stabilească cerințe minimale aplicabile tuturor destinatarilor săi (Decizia nr. 17/2015).

26. Art. I pct. 193 din legea criticată încalcă art. 1 alin. (5), art. 16 alin. (1) și (2), art. 22 și art. 131 alin. (1) din Constituție

Potrivit acestui punct din lege, la art. 305, după alin. (1) se introduce un nou alineat, alin. (1¹), cu următorul cuprins: „(1¹) În celelalte situații, altele decât cele menționate la alin. (1), organul de urmărire penală dispune începerea urmăririi penale cu privire la faptă. În termen de maximum un an de la data începerii urmăririi penale cu privire la faptă organul de urmărire penală este obligat să procedeze fie la începerea urmăririi penale cu privire la persoană, dacă sunt îndeplinite condițiile legale pentru a dispune aceasta măsură, fie la clasarea cauzei.”

În noua redactare, norma are o formulare defectuoasă, fiind utilizate expresii ce creează confuzii între instituții fundamentale ale dreptului procesual penal, cum sunt începerea urmăririi penale și respectiv, punerea în mișcare a acțiunii penale ori exercitarea acțiunii penale.

Dacă s-a intenționat ca identificarea persoanei vinovate de săvârșirea unei infracțiuni să se realizeze în termen de maxim un an de la începerea urmăririi penale, s-ar fi impus punerea în mișcare a acțiunii penale, nicidecum o „nouă începere a urmăririi penale cu privire la persoană”.

Urmărirea penală se pornește întotdeauna *in rem*, în timp ce măsura procesuală care urmează identificării presupusului autor al infracțiunii este punerea în mișcare a acțiunii penale, care poate fi realizată doar *in personam*.

Clarificarea textului de lege criticat se impune, cu atât mai mult cu cât concepția legiuitorului cu privire la natura acțiunii penale nu s-a modificat, art. 14 Cod procedură penală nefiind supus vreunei modificări, iar modificările din cuprinsul articolelor 17 și 18 nu schimbă natura juridică a acțiunii penale, care are ca obiect tragerea la răspundere penală a persoanelor care au săvârșit infracțiuni.

În aceste condiții, textul este deficitar sub aspectele de claritate, precizie și previzibilitate pe care le impune art. 1 alin. (5) din Constituție.

Pe de altă parte, introducerea unei limite maxime de un an, în care organele de urmărire penală sunt obligate fie să dispună „începerea urmăririi penale cu privire la persoană”, fie să claseze cauza, aduce o atingere gravă posibilității organelor de urmărire penală de a investiga infracțiunile grave, a căror complexitate nu permite strângerea tuturor probelor necesare pentru dovedirea vinovăției în acest interval. În practica organelor judiciare există numeroase situații în care autorii unor infracțiuni extrem de grave nu au fost identificați în termen de un an de la începerea cercetărilor. Clasarea cauzei într-o asemenea situație înlătură posibilitatea continuării cercetărilor și elimină practic dreptul fundamental al părții vătămate prin infracțiune de a obține tragerea la răspundere penală a autorului și repararea prejudiciului, ceea ce echivalează cu negarea obligației statului de a realiza o anchetă efectivă tocmai cu privire la infracțiunile care aduc atingere celor mai importante valori sociale ocrotite de lege, cu consecința încălcării și a dispozițiilor art. 1 alin. (3) din Constituție.

Totodată, este încălcat art. 16 alin. (1) și (2) din Constituție, ce consacră principiul conform căruia cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări, precum și cel conform căruia nimeni nu este mai presus de lege.

Această limitare este prevăzută exclusiv în favoarea suspectului, fiind astfel negat dreptul persoanelor vătămate de a obține tragerea la răspundere penală a persoanei vinovate de suferința fizică ori morală produsă prin săvârșirea infracțiunii.

De asemenea, această dispoziție împiedică exercitarea rolului constituțional al Ministerului Public prevăzut de art. 131 alin. (1).

Pentru aceleași motive, noua reglementare încalcă dispozițiile art. 22 din Constituție, deoarece statul nu va mai putea garanta o protecție efectivă a dreptului la viață, a dreptului la integritate fizică și psihică ale persoanei.

27. Art. I pct. 235 din legea criticată încalcă art. 1 alin. (5) din Constituție

Potrivit acestui punct, la articolul 406, alineatele (1) și (2) se modifică și vor avea următorul cuprins: „(1) Hotărârea se redactează în termen de cel mult 30 de zile de la data pronunțării urmând ca în cazuri temeinic motivate, acest termen să fie prelungit cu câte 30 de zile, de cel mult două ori. (2) Hotărârea se redactează de unul dintre judecătorii care au participat la soluționarea cauzei, și se semnează de membrii completului care au participat la administrarea probelor și judecata în fond, precum și de grefier.”

Dispozițiile modificate ale alin. (2) al art. 406 Cod procedură penală sunt de natură a crea confuzii, sunt neclare și nu corespund cerințelor de calitate a legii impuse de prevederile art. 1 alin. (5) din Constituție.

Legiuitorul nu mai utilizează expresiile consacrate prin dispozițiile legale anterioare, respectiv judecătorii care au participat la dezbateri ori la cercetarea judecătorească, utilizând sintagme ca „membrii completului care au participat la administrarea probelor și judecata în fond”, fiind dificilă determinarea intenției legiuitorului cu privire la distincția între „administrarea probelor” și „judecata în fond”.

28. Art. I pct. 236 din legea criticată încalcă art. 1 alin. (4) și art. 124 alin. (3) din Constituție

Potrivit punctului criticat, la art. 421 se introduce un nou alineat, alin. (2), cu următorul cuprins: „Instanța de apel nu poate desființa sentința primei instanțe prin care s-a dispus achitarea inculpatului și nu poate pronunța o hotărâre de condamnare direct în apel decât dacă sunt readministrate probe sau administrate probe noi care să conducă la desființarea soluției de achitare a primei instanțe pentru infirmarea motivelor pentru care a fost dispusă achitarea.”

Prin această dispoziție se încalcă principiul consacrat în art. 124 alin. (3) din Constituție, care consacră independența judecătorilor și supunerea lor numai legii, precum și dispozițiile Legii fundamentale din art. 1 alin. (4) privind separația și echilibrul puterilor în stat.

Astfel, sub pretextul armonizării prevederilor procesual penale cu hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului se ajunge la încălcarea independenței judecătorilor care compun instanța de apel, legiuitorul negând efectul extensiv al apelului consacrat în art. 419 Cod procedură penală (nemodificat), precum și competențele judecătorilor din completul de apel de a „verifica hotărârea atacată pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul cauzei, precum și a oricăror probe administrate în fața instanței de apel”, putând da o „nouă apreciere probelor”, în conformitate cu art. 420 alin. (8) și alin. (9) Cod procedură penală (nemodificate).

29. Art. I pct. 243 din legea supusă criticii de constituționalitate încalcă prevederile art. 1 alin. (5), art. 16, precum și art. 21 și 129 din Constituție

Prevederea inclusă în art. 438 alin. (1¹) din Codul de procedură penală, în sensul că „recursul în casație poate fi declarat numai în favoarea condamnatului” contravine prevederilor art. 16 din Constituție, prin excluderea posibilității invocării și în favoarea celorlalte părți a motivelor reglementate la punctele 1 – 5 din acest alineat, fiind de natură să creeze un tratament discriminatoriu pentru acestea, în lipsa unei justificări obiective și rezonabile.

Sub aspectul asigurării egalității cetățenilor în exercitarea drepturilor lor procesuale, inclusiv a căilor de atac, Curtea Constituțională a statuat în jurisprudența sa (Decizia nr. 2/2017) că, „în instituirea regulilor de acces al justițiabililor la aceste drepturi, legiuitorul este ținut de respectarea principiului egalității cetățenilor în fața legii. Prin urmare, instituirea unor reguli speciale în ceea ce privește căile de atac nu este contrară acestui principiu, atât timp cât ele asigură egalitatea juridică a cetățenilor în utilizarea lor. Principiul egalității în fața legii presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite. El nu exclude, ci, dimpotrivă, presupune soluții diferite pentru situații diferite. În consecință, un tratament diferit nu poate fi doar expresia aprecierii exclusive a legiuitorului, ci trebuie să se justifice rațional, în respectul principiului egalității cetățenilor în fața legii și a autorităților publice” (Decizia nr. 1/1994).

Așa cum a statuat Curtea Constituțională în jurisprudența sa, „liberul acces la justiție presupune accesul la mijloacele procedurale prin care justiția se desfășurează. Este adevărat că regulile de desfășurare a procesului în fața instanțelor judecătorești sunt de competența exclusivă a legiuitorului, așa cum rezultă din prevederile art. 126 alin. (2) din Constituție - text potrivit căruia "Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege" - și din cele ale art. 129 din Legea fundamentală, în conformitate cu care "Împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate și Ministerul Public pot exercita căile de atac, în condițiile legii". Astfel, principiul liberului acces la justiție presupune posibilitatea neîngrădită a celor interesați de a utiliza aceste proceduri în formele și în modalitățile instituite de lege, însă numai cu respectarea regulii consacrate de art. 21 alin. (2) din Constituție, potrivit căreia nicio lege nu poate îngradi accesul la justiție, ceea ce semnifică faptul că legiuitorul nu poate exclude de la exercițiul drepturilor procesuale pe care le-a instituit nicio categorie sau grup social” (Decizia nr. 1/1994 și Decizia nr. 540/2016).

Astfel, apreciem că prevederea inclusă în art. 438 alin. (1)¹ este de natură, pe de o parte, să înfrângă egalitatea în drepturi în ceea ce privește accesul la justiție, iar pe de altă parte, să transforme recursul în casație într-o cale ordinară de atac, ajungându-se la o suprapunere nejustificată cu dispozițiile privind apelul.

30. Art. I pct. 244 încalcă prevederile art. 1 alin. (5) din Constituție

Art. I pct. 244 modifică alin. (1) lit. f) de la art. 453 în sensul că: „f) hotărârea de condamnare s-a întemeiat pe o prevedere legală de incriminare care, după ce hotărârea a devenit definitivă, a fost declarată neconstituțională, în tot sau în parte sau într-o anumită formă de interpretare, de către Curtea Constituțională.”

În noua redactare norma vine în contradicție cu însăși natura procedurii revizuirii, întrucât echivalează cu o reglementare nouă a situației dezincriminării, care constituie o cauză de înlăturare a pedepsei în condițiile art. 595 Cod procedură penală și art. 4 Cod penal ce nu poate constitui, simultan, și o cauză de revizuire; coexistența și suprapunerea acestor ipoteze legale face ca normele să fie impredictibile în ceea ce privește procedura de urmat, respectiv în alegerea între revizuire și contestația prevăzută la art. 595 Cod procedură penală. De altfel, același caz este introdus, și ca motiv de contestație la executare la art. 598 lit. d) Cod procedură penală.

31. Art. I pct. 245 contravine prevederilor art. 1 alin. (5), art. 20 și art. 124 din Constituție

Prin art. I pct. 245 din legea criticată, la art. 453 alin. (1), după lit. f) se introduc trei noi litere, lit. g) - i), cu următorul cuprins: „g) neredactarea și/sau nesemnarea hotărârii de condamnare de judecătorul care a participat la soluționarea cauzei; h) Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale datorată unei hotărâri judecătorești, iar consecințele grave ale acestei încălcări continuă să se producă; i) un judecător sau un procuror a fost sancționat disciplinar definitiv pentru exercitarea funcției cu rea-credință sau gravă neglijență, dacă aceste împrejurări au influențat soluția pronunțată în cauză.”

Norma din cuprinsul alin. (1) lit. g) este neclară, întrucât hotărârea se redactează de către o singură persoană și se semnează de către toți membrii completului și, din acest motiv, nu se poate stabili la

ce se referă ipoteza „neredactarea de către judecătorul care a participat la soluționare”.

Nesemnarea hotărârii de condamnare de către „judecătorul care a participat la soluționarea cauzei”, după deliberare, după semnarea minutei și redactarea hotărârii nu reprezintă un „motiv substanțial și imperios” care să justifice ignorarea și înlăturarea autorității de lucru judecat a unei hotărâri judecătorești, în condițiile în care dispozițiile art. 406 alin. (4) din Codul de procedură penală, nemodificate, prevăd că „în caz de împiedicare a vreunui dintre membrii completului de judecată de a semna, hotărârea se semnează în locul acestuia de către președintele completului. Dacă și președintele completului este împiedicat a semna, hotărârea se semnează de președintele instanței (...)”.

Astfel, în concepția actuală a Codului de procedură penală este consacrat caracterul pur administrativ al operațiunii de semnare a hotărârii judecătorești, după ce, în cauză, are loc, în condițiile legii, deliberarea, întocmirea și semnarea minutei, redactarea și tehnoredactarea hotărârii judecătorești.

În concluzie, cazul de revizuire introdus prin art. 453 alin. (1) lit. g) Cod procedură penală nu echivalează cu o „eroare judiciară”, care să justifice o derogare de la principiul securității raporturilor juridice, prin negarea autorității de lucru judecat a unei hotărâri judecătorești definitive.

În ceea ce privește norma prevăzută în alin. (1) lit. h) al aceluiași articol, nu se poate stabili domeniul de aplicare a acesteia.

Reglementarea unui caz de revizuire pentru alt motiv decât cel de a corecta erorile de fapt sau de drept și erorile judiciare strecurate într-o hotărâre judecătorească definitivă, constituie o încălcare a dispozițiilor art. 1 alin. (5) din Constituție și a art. 20 din Constituție raportate la art. 6.1 din Convenția Europeană privind drepturile și libertățile fundamentale, în componenta lor referitoare la securitatea raporturilor juridice, precum și a dispozițiilor art. 124 alin. (1) din Legea fundamentală, privitoare la înfăptuirea justiției.

În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a reținut că „Practica învederează însă și cazuri de hotărâri definitive, având autoritate de lucru judecat, care cuprind grave erori de fapt și de drept ce pot să persiste și în căile ordinare de atac și, cu atât mai mult, dacă nu au fost exercitate căile de atac ordinare. Într-o astfel de ipoteză rezidă rațiunea pentru care legiuitorul a instituit căile de atac extraordinare, ca mijloace procesuale penale de desființare a hotărârilor cu autoritate de lucru judecat, dar care nu corespund legii și adevărului. Instituirea unor astfel de mijloace procesuale aduce atingere autorității de lucru judecat, așadar stabilității hotărârilor judecătorești definitive, menite a da încredere în activitatea justiției, însă numai în cazurile și în condițiile strict reglementate de legiuitor, în vederea restabilirii ordinii juridice”. Așa încât, având în vedere efectele exercitării căilor extraordinare de atac asupra hotărârilor judecătorești care reprezintă actul final și de dispoziție al instanței prin care se soluționează cu autoritate de lucru judecat cauza, Curtea a reținut că „opțiunea legiuitorului în reglementarea unei căi de atac ce urmărește reformarea unei hotărâri judecătorești trebuie să se realizeze în limite constituționale”. „Rămânerea definitivă a unei hotărâri judecătorești produce un efect pozitiv care constituie temeiul juridic al executării dispozitivului hotărârii și poartă denumirea de puterea lucrului judecat. De asemenea, tot ca urmare a pronunțării unei hotărâri definitive, se produce un efect negativ în sensul că se împiedică o nouă urmărire și judecată pentru faptele și pretențiile astfel soluționate, fapt care a consacrat regula *non bis in idem*, cunoscută sub denumirea de autoritatea lucrului judecat.”

Așadar, instanțele superioare trebuie să își folosească dreptul de reformare doar pentru a corecta erorile de fapt sau de drept și erorile judiciare, nu și pentru a proceda la o nouă analiză a cauzei.

Întrucât principiul autorității de lucru judecat este de o importanță fundamentală atât în ordinea juridică națională, cât și în ordinea juridică comunitară, precum și la nivelul Curții Europene a Drepturilor Omului, Curtea Constituțională a reținut că „atingerea adusă acestuia prin legislația națională trebuie să fie limitată, fiind necesar ca acestui principiu să i se aducă derogare doar dacă o impun motive substanțiale și imperioase (Hotărârea din 7 iulie 2009, pronunțată în Cauza „Stanca

Popescu împotriva României”, paragraful 99 și Hotărârea din 24 iulie 2003, pronunțată în „Cauza Ryabykh împotriva Rusiei”, paragraful 52).” În speță, Curtea a constatat că „motivul substanțial și imperios care justifică derogarea de la principiul autorității de lucru judecat îl constituie decizia de admitere a excepției de neconstituționalitate, pronunțată de instanța de contencios constituțional. Însă, nereglementarea condiției ca excepția de neconstituționalitate să fi fost invocată în cauza în care s-a pronunțat hotărârea a cărei revizuire se cere atribuie efecte *ex tunc* actului jurisdicțional al Curții, cu încălcarea dispozițiilor art. 147 alin. (4) din Constituție, determină o încălcare nepermisă a autorității de lucru judecat, o atingere adusă principiului securității raporturilor juridice - element fundamental al supremației dreptului, care prevede, printre altele, ca soluția dată în mod definitiv oricărui litigiu de către instanțe să nu mai poată fi supusă rejudecării (Hotărârea din 28 octombrie 1999, pronunțată în „Cauza Brumărescu împotriva României”, paragraful 61) – Decizia Curții Constituționale nr. 126/2016, par. 30-34.

Cu referire la revizuire, Curtea a constatat că aceasta „este o cale extraordinară de atac promovată pentru a îndrepta erorile de fapt, în scopul restabilirii adevărului în cauză, ceea ce este în deplină concordanță cu prevederile art. 124 din Constituție privind înfăptuirea justiției [Decizia nr. 266/2008, Decizia nr. 3/2011, Decizia nr. 76/2013 sau Decizia nr. 866/2015]. Interesul legat de stabilitatea hotărârilor judecătorești definitive, precum și a raporturilor juridice care au fost supuse controlului instanțelor prin hotărârile respective a impus ca legea să stabilească riguros și limitativ cazurile și motivele pentru care se poate exercita această cale de atac, precum și modul în care acestea pot fi probate [Decizia nr. 266/2008].”

Curtea Constituțională a mai statuat că, „desigur, nimic nu împiedică legiuitorul să măsoare/elimine unele motive în temeiul cărora se poate promova o cale de atac extraordinară, cu condiția să nu submineze securitatea juridică și ordinea publică; însă, o asemenea reglementare, din punctul de vedere al aplicării sale în timp, poate viza numai procesele aflate pe rolul instanțelor judecătorești, nu și cele care au fost finalizate prin pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive. Așadar, trebuie realizată o necesară distincție între *facta praeterita* - reprezentată de o hotărâre judecătorească definitivă, care se bucură de autoritatea lucrului judecat - și *facta pendentia*, reprezentată de cauzele aflate în curs de judecată. În caz contrar, s-ar ajunge la situația în care stabilitatea raporturilor juridice la baza căreia stă hotărârea judecătorească să fie vulnerabilizată/fragilizată prin posibilitatea mereu iminentă de a se reglementa noi și noi motive de revizuire care să pună în discuție sau să ducă la desființarea hotărârii judecătorești definitive, ceea ce este inadmisibil”.

32. Art. I pct. 266 din legea supusă controlului de constituționalitate încalcă prevederile art. 1 alin. (5) din Constituție

Art. I pct. 266 modifică art. 598 alin. (1) litera d), care va avea următorul cuprins: „d) când se invocă amnistia, prescripția, grațierea sau orice altă cauză de stingere ori de micșorare a pedepsei, inclusiv o lege penală mai favorabilă sau o decizie a Curții Constituționale referitoare la conținutul infracțiunii pe care s-a întemeiat hotărârea penală pronunțată.”

Teza nou introdusă prin alin. (1) lit. d) se suprapune celei prevăzute la art. 595 Cod procedură penală referitoare la intervenirea unei legi penale mai favorabile sau a unei legi de dezincriminare.

Coexistența și suprapunerea celor două norme creează impredictibilitate în ceea ce privește procedura de urmat, respectiv în alegerea dintre procedura întemeiată pe acest caz și contestația prevăzută la art. 595 Cod procedură penală. De altfel, același motiv este introdus și drept caz de revizuire, la art. 453 Cod procedură penală.

33. Prevederile art. II alin. (1), (2) și (3) din legea supusă controlului de constituționalitate încalcă prevederile art. 1 alin. (3) și (5) din Constituție, precum și ale art. 15 alin. (2) și art. 147 alin. (4) din Legea fundamentală

Art. II alin. (1) - (3) din legea criticată prevăd că: „(1) Dispozițiile prezentei legi se aplică tuturor cauzelor aflate în curs de soluționare la data intrării în vigoare și hotărârilor pronunțate până la

această dată. (2) Hotărârile pronunțate până la data intrării în vigoare a prezentei legi vor fi supuse căilor de atac prevăzute de prezenta lege și vor fi analizate și sub aspectul motivelor reglementate de aceasta. (3) Termenele pentru exercitarea căilor de atac declarate împotriva hotărârilor pronunțate până la data intrării în vigoare a prezentei legi și pentru motivele prevăzute de aceasta încep să curgă la data intrării sale în vigoare.”

Aceste dispoziții tranzitorii consacră o soluție legislativă ce permite exercitarea căilor de atac, în forma reconfigurată prin legea de modificare a Codului de procedură penală, împotriva hotărârilor judecătorești definitive pronunțate anterior intrării în vigoare a noii legi.

În acest sens, modificarea descrisă anterior nu numai că nu pune în acord, ci încalcă flagrant jurisprudența Curții Constituționale.

Astfel, în jurisprudența sa constantă, Curtea Constituțională a statuat că „legile de procedură sunt, în principiu, de imediată aplicare. Referitor însă la hotărârea judecătorească, de peste un secol, constant s-a decis în doctrină și jurisprudență că ea este supusă condițiilor de fond și de formă stabilite de legea sub imperiul căreia a fost pronunțată, fără ca legea nouă să aibă vreo înrâurire asupra ei, deoarece ea este socotită, față de părțile care au participat în proces, că are valoarea unui contract încheiat în momentul pronunțării ei.

Așa fiind, și dreptul relativ la exercitarea căilor de atac rămâne fixat de legea în vigoare în momentul pronunțării, deoarece admisibilitatea unei căi de atac constituie o calitate inerentă a hotărârii și în aceste condiții nicio cale de atac nouă nu poate rezulta dintr-o lege posterioară, după cum nicio cale de atac existentă contra unei hotărâri nu poate fi desființată fără retroactivitate de către o lege posterioară” (Decizia nr. 9/1994 și Decizia nr. 377/2017). Curtea a reținut că „principiul neretroactivității legii este o componentă a securității juridice [prevăzut de art. 1 alin. (5) din Constituție], reglementată expres și separat prin art. 15 alin. (2) din Constituție, ceea ce înseamnă că legiuitorul constituant i-a acordat o atenție și importanță specială în cadrul principiului general al securității juridice. Potrivit acestui principiu, o hotărâre judecătorească ce se bucură de autoritate de lucru judecat nu mai poate fi desființată decât prin căile extraordinare de atac pentru motive expres și limitativ enumerate (...).” (Decizia nr. 377/2017, par. 83)

Curtea a mai statuat că, „criteriul ce trebuie luat în seamă și care ține de esența art. 15 alin. (2) din Constituție raportat la aplicarea în timp a reglementărilor referitoare la căile de atac este data pronunțării hotărârii judecătorești. Astfel, în temeiul textului constituțional anterferit, legiuitorul poate supune hotărârea judecătorească unor căi de atac stabilite ca atare prin lege până la momentul pronunțării hotărârii judecătorești (...). „Hotărârile pronunțate înainte de intrarea în vigoare a legii noi rămân supuse căilor de atac și termenelor prevăzute de legea sub care au fost pronunțate”. „În schimb, legiuitorului îi este interzis să supună hotărârile judecătorești unor noi căi de atac reglementate după pronunțarea acestora. Aceași regulă se aplică atât căilor ordinare, cât și extraordinare de atac, ambele categorii de căi de atac urmând să își păstreze aceeași configurație juridică de la data stabilită drept reper de către legiuitor.” (Decizia nr. 377/2017, par. 86)

Din perspectiva jurisprudenței constante a Curții Constituționale, dispozițiile art. II „consacră o soluție legislativă de natură să submineze caracterul de stat de drept al României [art. 1 alin. (3) din Constituție] și principiul securității raporturilor juridice [art. 1 alin. (5) din Constituție], întrucât constituie premisa repunerii în discuție a tuturor hotărârilor judecătorești definitive (...).” (Decizia nr. 377/2017, par. 87)

Totodată, cu toate că art. II alin. (1) prevede regula aplicării imediate a legii noi (ceea ce ar atrage declinarea tuturor cauzelor care, potrivit legii noi sunt de competența altei instanțe), în mod contradictoriu, alin. (4) al aceluiași articol prevede că numai căile de atac declarate „potrivit prezentei legi” s-ar judeca de către instanțele prevăzute de legea nouă.

Sintagma „căi de atac declarate potrivit prezentei legi” din art. II alin. (4) are un conținut neclar, întrucât nu se poate stabili sfera sa de aplicare.

De asemenea, nu sunt prevăzute norme tranzitorii pentru cauzele aflate, la data intrării în vigoare a legii noi, în faza camerei preliminare sau în fața judecătorului de cameră preliminară, aspect de natură să afecteze securitatea raporturilor juridice, ceea ce contravine art. 1 alin. (5) din Constituție.

În considerarea argumentelor expuse, vă solicit să admiteți sesizarea de neconstituționalitate și să constatați că Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară este neconstituțională, în ansamblul său.

**PREȘEDINTELE ROMÂNIEI
KLAUS-WERNER IOHANNIS**

WWW.JURI.RO